

Lærerveiledning
Kartlegging av leseferdighet
Trinn 2 og 3 på litauisk

Nurodymai mokytojai
Skaitymo įgūdžių
Testas 2 ir 3 klasių mokiniams
Vertimas į lietuvių kalbą

Kartlegging av leseferdighet på litauisk

Lærerveiledning for 2. og 3. trinn

Utdanningsdirektoratet
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning

2015

Nurodymai mokytojui

Skaitymo įgūdžių testas 2 ir 3 klasių mokiniams

Vertimas į lietuvių kalbą

2015

© Copyright Utdanningsdirektoratet

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring har utarbeidet prøven på litauisk for andre og tredje trinn på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

I likhet med prøvene på andre og tredje trinn på albansk, arabisk, bosnisk, kurdisk badini/kurmanci/ og kurdisk sorani, persisk, polsk, russisk, somali, spansk, tamil, thai, tyrkisk, urdu og vietnamesisk er disse prøvene laget etter samme modell som prøvene *Kartlegging av leseferdighet*, som Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning tidligere har utarbeidet for Direktoratet.

Innholdsfortegnelse

Lærerveiledning for 2. og 3. trinn	1
Skaitymo įgūdžių testas 2 ir 3 klasių mokiniams	1
Kartlegging av leseferdighet på litauisk	4
Innledning	4
Instruksjonen til elevene	4
Når skal prøvene tas, og hvilke elever bør ta dem?	4
Kartlegging er ikke eksamen eller vanlig undervisning	5
Å ta prøvene må ikke gi elevene følelsen av å mislykkes	5
Øveoppgavene skal gi elevene sjansen til å forstå hva de skal gjøre	5
Det bør være to lærere sammen når elevene tar prøven	6
Ting læreren og elevene trenger	6
Instruksjon til elevene	6
Hva læreren sier for begge klassetrinnene	8
Prøven for 2. trinn	10
Testas antros klasės mokiniams	11
1. Bokstavdiktat	12
1. Radžių diktanas	13
2. Å skrive den første bokstaven i de ordene som bildene viser	14
2. Prie paveikslėlių esančiuose žodžiuose parašykite pirmąją raidę	15
Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge ett minutt kan vare	16
3. Kobling av store og små bokstaver	16
Bandomosios užduotys tam, kad mokiniai suvoktų, kiek trunka minutė	17
3. Didžiųjų ir mažųjų raidžių jungimas	17
4. Å skrive den siste bokstaven i ord	18
4. Parašyti paskutinę žodžio raidę	19
Ordlesing	20
5. Ord til bilde	20
Žodžių skaitymas	21
5. Žodis ir paveikslėliai	21
6. Bilde til ord	22
Vurdering av arbeidet med heftet	22
6. Paveikslėlis ir žodžiai	23
Darbo įvertinimas	23
Prøven for 3. trinn	24
Kontrolinis darbas trečiai klasei	25
Hva slags prøver er det for 3. trinn?	26
Standardspråk og dialekt	26
Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge et minutt kan vare	27
Bandomosios užduotys tam, kad mokiniai suvoktų, kiek trunka minutė	27
1. Ordkjeder	28
1. Žodžių grandinėle	29
2. Setningsforståelse	30
2. Sakinių samprata	31
3. Fortellende tekst. Gåter	32
3. Pasakojamasis tekstas. Mįslės	33
4. Skriftlig instruksjon. Fargelegging	34
Vurdering av arbeidet med heftet	34
4. Aprašomoji užduotis. Spalvinimas	35
Innholdsfortegnelse Retting og vurdering	36

Kartlegging av leseferdighet på litauisk

Innledning

Disse kartleggingsprøvene er utviklet som del av et prosjekt finansiert av Utdanningsdirektoratet (tidligere Læringscenteret). Prosjektets formål har vært å utvikle metoder og materiell for å finne tospråklige elever som risikerer å utvikle lese- og skrivevansker. Prøvene kan brukes i en vurdering av leseferdigheter hos språklige minoritets elever som har fått leseopplæring på morsmålet, og er på andre og tredje klassetrinn. Kartleggingsprøvene er ellers utviklet på albansk, arabisk, kurdisk (sorani og kurmanci), persisk, polsk, somali, spansk, tamil, thai, tyrkisk, urdu og vietnamesisk. De norske kartleggingsprøvene: *Kartlegging av leseferdighet 2. og 3. klasse (1997 og 2001)* har dannet mønster for kartleggingsprøvene på forskjellige førstespråk. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret), tidligere Senter for leseforskning, har hatt ansvaret for utviklingen av de norske prøvene. Prosjektleder, cand paed spec Liv Bøyesen, har hatt ansvaret for utviklingen av prøvene på forskjellige førstespråk. Hun har tidligere hatt faglig tilknytning til Lesesenteret i arbeidet med prøvene, men er nå rådgiver ved Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO).

Datatilsynet har godkjent prosjektet og foreldre har gitt skriftlig tillatelse til at deres barn har kunnet delta i prosjektet. Tospråklige lærere har lagt ned et stort arbeid med å oversette, komme med forslag og drøfte oppgavene med prosjektleder. De har også oversatt veiledningstekstene. Generelt i dette arbeidet er det slik at tospråklige lærere ser gjennom og kommenterer oversettelsene, mens språkforskere gir råd og tolker om det oppstår tvil om hensiktsmessig språkbruk. Nijole Hilmarsson og Renalda Bruziene har oversatt tekstene til litauisk. Det har vært et mål at tekstene skal være korrekte, men også forståelige for flest mulige av brukerne, det vil si på tvers av variasjoner i språkbruk hos elevene og deres familier.

Veiledere og koordinatorene for morsmålsundervisningen i byer og tettsteder i Sør-Norge har hjulpet til med organiseringen av utprøvingene. Tospråklige lærere har samarbeidet om prøvetakingen, kommunikasjonen med foreldrene og vurderingen av elevenes leseferdigheter. Ledelse og enkeltlærere ved elevenes skoler har bidratt i organiseringen av utprøvingen, med å ta kartleggingsprøver på norsk, svare på spørsmål om undervisningen og drøfte elevenes leseferdigheter med prosjektleder.

Instruksjonen til elevene

NB. Det som står her, må alle lærere som skal bruke kartleggingsprøvene, lese før elevene tar prøven. Når prøven er tatt, må den som skal rette, lese nøye det som står om bedømmingen av elevenes resultater. Deler av denne veiledningen er oversatt til litauisk (fra side 3).

Når skal prøvene tas, og hvilke elever bør ta dem?

Tospråklige elever som har vært med i prosjektet, har tatt prøvene på slutten av skoleåret på andre og tredje trinn. Elever på andre og tredje trinn som har fått leseopplæring på førstespråket (morsmålet) bør derfor ta prøvene mellom april og juni. Prøven for andre trinn kan også brukes overfor elever på tredje trinn. Det kan også være at prøven for tredje trinn er for vanskelig, og at prøven for andre trinn gir mer informasjon om hvor langt elevene er kommet i lesingen sin. Dersom læreren vet at en elev er kommet mye kortere i lese- og skriveutviklingen på morsmålet enn de andre elevene på tredje trinn, kan det også være å anbefale å la denne eleven ta prøven for andre trinn for seg

(individuell). En langsom leseutvikling på førstespråket kan enten skyldes at eleven har hatt lite timer i morsmålet, at eleven har lese- og skrivevansker eller andre forhold.

Prøvene kan videre brukes på litt eldre elever, da gjerne en om gangen. Da kan læreren få et bilde av hvordan disse elevene mestrer begynnerlesing. I et slikt tilfelle kan det være en idé å få eleven til å skrive hele ordet istedenfor bare første eller siste bokstav (delprøve 2 og 4 for andre trinn). Det kan gi læreren mer informasjon om elevens skriveutvikling og oppfatning av språklyder. Slik individuell og undersøkende kartlegging kan gjøres når som helst på året.

Kartlegging er ikke eksamen eller vanlig undervisning

Hele poenget med å kartlegge elever er å prøve å finne ut hva eleven kan greie på egen hånd. Dette er ikke en eksamen, men kartlegging. Det betyr at skolen og læreren vil prøve å finne ut hvor langt eleven er kommet i sin leseutvikling. En vil se hva som er lett og hva som er vanskelig for eleven, når eleven jobber alene. Etter norsk skolelov har eleven rett til det som heter tilpasset opplæring. Det betyr at elevene skal få den undervisningen som passer best til hva de klarer og ikke klarer. Å trene elevene på forhånd er å ødelegge for kartleggingen. Det er også å ødelegge for elevenes mulighet og rett til å få tilpasset opplæring. Det må læreren vite.

Å ta prøvene må ikke gi elevene følelsen av å mislykkes

Vanligvis vil læreren gjøre slik at elevene skal forstå best mulig og få til mest mulig av alle oppgaver som blir gitt. Men når læreren kartlegger, skal elevene ikke ha mer hjelp enn det som står, og de skal ikke se på hverandre. Oppgavene er laget slik at mange elever ikke greier alle sammen. De siste oppgavene vil være vanskelige for de fleste. Det er ikke meningen at alle elevene skal greie alt. Det må elevene få vite, slik at de ikke føler seg mislykket, og kartleggingen ødelegger for leselysten deres. Kartleggingen skal være en hjelp for at elevene skal komme videre.

Øveoppgavene skal gi elevene sjansen til å forstå hva de skal gjøre

Elevene skal ikke ha hjelp der det står at de skal arbeide alene. Men de må få sjansen til å forstå hva oppgavene går ut på. Derfor er det laget øve-oppgaver for hver delprøve. Her skal læreren passe på at alle elevene har forstått og har gjort øveoppgavene riktig. Elevene må sitte langt fra hverandre og gjøre akkurat det som læreren sier. Elevene kan ikke bruke all den tiden de trenger på hver oppgave. Læren går videre når den tiden som står i instruksjonen for hver delprøve, er gått. Det er viktig å ikke stresse elevene, men si at hvis de ikke kommer på det riktig svaret, går de bare videre. Det gjør ingen ting. Men de skal gjøre så godt de kan. Det er også viktig å oppmuntre elevene underveis.

På den første delprøven for andre trinn, bokstavediktaten, sier læreren hvilken bokstav elevene skal sette kryss over. På delprøvene der elevene skal skrive første eller siste bokstav i det ordet som bildet viser, sier læreren hvert ord.

Det er særlig viktig at elevene begynner og stopper der de skal, på de delprøvene der de får ett, to, fire eller fem minutter og skal jobbe helt selv. Det står en oversikt over hvor mange minutter elevene skal ha på hver av disse delprøvene for hvert klassetrinn. Istedenfor å stoppe helt, kan elevene få lov til å sette en strek på det stedet eller den raden som dere kommet til, når tiden er ute. Læreren bør da kontrollere at dette blir gjort. Da er det ikke så farlig om noen elever fortsetter litt videre etter at tiden er ute.

Det bør være to lærere sammen når elevene tar prøven

Prøven gjennomføres best av to lærere sammen. En tospråklig lærer (morsmålslærer) som kan språket i prøvene må ta den, mens en annen lærer kan hjelpe til med gjennomføringen. Gruppen bør ikke være for stor (mer enn 8-10 elever). Lærer i norsk som andrespråk, spesiallærer, elevenes kontaktlærer eller en annen tospråklig lærer kan være en aktuell samarbeidspartner. Å gjennomføre ett hefte, tar en drøy skoletime. Men det kan være lurt å legge inn en pause omtrent halvveis i kartleggingen. Da blir ikke elevene så slitne.

Ting læreren og elevene trenger

Læreren trenger: **en stoppeklokke med sekundviser.**

Elevene trenger: **hvert sitt prøvehefte**, der læreren har satt navnet, og **en rød eller blå fargeblyant**. Elevene vil også ha bruk for et ekstra ark, gjerne fargeark, som gjør at de ikke kan lese på oppgavene mens læreren forklare hva de skal gjøre. Når de skal arbeide selv, tar de vekk arket. Elevene kan videre tegne på arket dersom de blir tidlig ferdige. Elevene skal bruke fargeblyant fordi det er lettere å rette, og fordi de ikke skal begynne å viske. Vil de forandre noe, setter de bare en strek tvers over det de vil ha vekk, og setter et nytt kryss, en ny bokstav eller en ny strek der det er aktuelt.

Til den siste delprøven for tredje trinn trenger elevene i tillegg: **fire fargeblyanter hver: en rød, en gul, en grønn og en blå**. Elevene får altså utdelt tre fargeblyanter i tillegg til den ene de fikk i starten. En må være oppmerksom på at noen av elevene kan være fargeblinde. Det må ikke gå ut over hvordan en bedømmer resultatene deres.

Instruksjon til elevene

Elevene får først vite hva som skal skje, hvordan de skal arbeide og hvordan de kan rette feil. Så kommer instruksjonen til hver delprøve. Det kan være nødvendig med noe forsiktige omformuleringer til elevenes talespråk der en tror de kan ha problemer med formuleringer på standardspråket. Instruksjonene til oppgavene skal bli sagt to ganger. Dersom noen elever trenger enda flere gjentakelser etter dette, bør læreren merke seg hvilke elever dette er.

Det løse arket brukes til å skille øveoppgavene fra de andre oppgavene.

OBS! Vær spesielt oppmerksom på at bildene i delprøven Bokstavdiktat er kontrollbilder. De brukes for at læreren skal være sikker på at elevene er på riktig sted når læreren dikterer. Et riktig kryss på feil linje, er vanskelig å rette etterpå. Det er uvant for mange lærere at bildene ikke skal ha noe med bokstavene i diktaten å gjøre. Bokstaver og bilder som hører sammen, kommer i delprøven *etter* bokstavdiktaten. Det er viktig å vise elevene at noen av delprøvene går over flere sider. Elevene må ikke stoppe opp etter første side. Men de må vente når de er ferdige med en hel delprøve, og eventuelt tegne på arket.

Testo metu privalo būti du mokytojai

Pageidautina, kad testo metu dalyvautų du mokytojai. Gimtosios kalbos mokytojas turi paaiškinti užduotis, o antras mokytojas stebėti, kaip mokiniai atlieka užduotis. Atliekančių testą grupė turi būti ne didesnė kaip 8 – 10 mokinių. Pagelbėti gali ir antrosios kalbos mokytojas (norvegų), spec. pedagogas, klasės vadovas arba kitos gimtosios kalbos mokytojas. Testo užduotims atlikti skirta viena pamoka. Atlikus pusę užduočių galima daryti trumpą pertrauką, kad mokiniai galėtų pailsėti.

Priemonės, kurių reikės mokytojui ir mokiniams atliekant testą

Mokytojui: **sekundmatis arba laikrodis su sekundžių rodykle.**

Mokiniams: **testo užduotis** su mokinio vardu, **raudonas arba mėlynas pieštukas**. Be to, mokiniams prireiks papildomo popieriaus lapo (pageidautina spalvoto) tam, kad jie neskaitytų užduočių tol, kol jos nebus paaiškintos. Kai mokiniai pradeda testą, lapas atidedamas į šalį. Jeigu mokinsys anksčiau atliktų visas užduotis, ant šio lapo jis gali piešti. Taisydami savo klaidas, mokiniai turi naudotis spalvotu pieštuku ir netrinti jau parašyto žodžio ar raidės. Jeigu jie nori kažką pakeisti, turi užbraukti tai, ką nori ištaisyti, ir pažymėti teisingą variantą, įrašyti raidę ar tai, ko prašoma užduotyje.

Trečiųjų klasių mokiniams atliekant paskutinį testą papildomai prireiks **keturių spalvotų pieštukų: raudono, geltono, žalio ir mėlyno**. Todėl jiems reikia išdalinti dar po tris spalvotus pieštukus (vieną jie jau turi). Būtina pasidomėti, ar tarp mokinių nėra daltonikų, bet testas bus vertinimas pagal tuos pačius kriterijus.

Nurodymai mokiniams

Mokiniams paaiškinama, kas vyks, kaip jie atliks testą ir kaip reikės taisyti klaidas. Po to atskirai paaiškinama kiekviena užduotis. Jeigu mokiniams sunku suprasti formuluotes literatūrine kalba, būtina papildomai paaiškinti jiems suprantamais žodžiais. Užduotys yra aiškinamos du kartus. Tuo atveju, jeigu kažkuriam mokiniui neaišku, mokytojas turi įsidėmėti tokį mokinį.

Papildomas popieriaus lapas naudojamas užduotims atskirti vienai nuo kitos.

Dėmesio! Raidžių diktanto teste paveikslėliai atlieka tik kontrolinę funkciją. Jie skirti tam, kad mokytojas žinotų, jog mokiniai atlieka reikiamą užduotį. Teisingai, bet ne tokia tvarka pažymėtą variantą, vėliau yra sunku ištaisyti. Daugumai mokytojų neįprasta, kad paveikslėliai neturi nieko bendra su raidžių diktantu. Raidės ir paveikslėliai, kurie yra tarpusavyje susiję, yra kitoje užduotyje, esančioje po raidžių diktanto. Būtina atkreipti mokinių dėmesį į tai, kad kai kurios užduotys yra išdėstytos keliuose puslapiuose. Mokiniai turi versti kitą puslapį ir atlikti užduotį iki pabaigos. Pabaigę užduotį mokiniai turi palaukti ir nepradėti naujos. Jei mokinsys baigė anksčiau nei kiti, jis gali piešti tam skirtame lape.

Hva læreren sier for begge klassetrinnene

Når elevene har fått utdelt ark, fargeblyanter og prøvehefter, forteller læreren hva som skal skje. Læreren bruker morsmålet:

Du har nå fått et hefte, et ark og en fargeblyant. Men du skal vente med å bla til jeg sier fra. Snart skal vi se på bildene og gjøre noen oppgaver, men først skal jeg fortelle deg hva du skal gjøre. Jeg kommer hele tiden til å fortelle hva du skal gjøre.

For 2. trinn

Du skal finne bokstaver og sette kryss eller du skal skrive bokstaver. Du skal også finne bilder eller ord og sette kryss på dem. Jeg skal si det mer nøyaktig når vi kommer til hver nye oppgave. Du skal vite at hvis du skriver feil, skal du ikke bruke viskelær. Det tar altfor lang tid. Du skal bare sette en strek over krysset eller bokstaven og sette nytt kryss, eller skrive ny bokstav hvis du vil forandre.

Du skal få hjelp til de første oppgavene hver gang, men etter det, må du jobbe helt selv. Du skal ikke begynne på oppgavene før jeg sier fra. Da sier jeg *begynn*. Jeg sier også *stopp* når tiden er ute. Hvis du blir ferdig med de oppgavene vi holder på med, og det står *stopp*, må du vente til jeg sier at vi skal gå videre. Du kan tegne så lenge.

For tredje trinn

Du har nå fått et hefte som ligner på andre hefter du kanskje har jobbet med før. Vi skal arbeide sammen i begynnelsen hver gang. Det er for at du skal forstå hvordan du skal arbeide/jobbe. Etterpå skal du arbeide for deg selv. På alle oppgavene skal du lete for å finne rett svar. Du skal gjøre forskjellige ting, sette små streker, sette kryss, trekke lange streker eller fargelegge, så du må høre godt etter. Jeg kommer hele tiden til å fortelle hva du skal gjøre.

Du skal få hjelp til de første oppgavene hver gang, men etter det, må du jobbe helt selv. Du skal ikke begynne på oppgavene før jeg sier fra. Da sier jeg: *Begynn!* Jeg sier også: *Stopp*, når tiden er ute. Hvis du blir ferdig med de oppgavene vi holder på med, og det står *STOPP*, må du vente til jeg sier at vi skal gå videre. Du kan tegne så lenge.

Slik skal vi arbeide til vi er ferdige med heftet. Det er mange oppgaver. Hvis det er noe du ikke finner eller ikke klarer, går du videre til neste oppgave. Men prøv først. Når alle skal jobbe helt selv, må du være stille, selv om du har lyst til å fortelle det du vet.

Ką sako mokytojas abiejų klasių mokiniams

Pirmiausia mokiniams yra išdalijami spalvoti pieštukai ir lapai su užduotimis bei spalvoto popieriaus lapas, tada mokytojas pasakoja, kas vyks toliau. Mokytojas gimtąja kalba sako: „Kiekvienas gavote užduočių lapus, atskirą popieriaus lapą ir spalvotą pieštuką. Kol aš nepranešiu, užduočių žiūrėti negalima. Netrukus peržiūrėsime paveikslėlius ir pradėsime užduotis. Visą laiką jums aiškinsiu, ką ir kaip reikės daryti“.

Antros klasės mokiniams

„Jums reikės rasti raides ir pažymėti jas kryželiu, arba reikės parašyti raides. Taip pat turėsite ieškoti paveikslėlių ar žodžių ir žymėti juos kryželiu. Išsamiau paaiškinsiu, kai bus atliekama kiekviena nauja užduotis. Padarius klaidą, trintuku naudotis negalima, nes tai užima daug laiko. Tiesiog užbraukite kryželį ar raidę ir pažymėkite naują kryželį ar parašykite naują raidę. Pirmą užduoties pavyzdį atliksime kartu. Tačiau po to turėsite dirbti savarankiškai. Nepradėkite atlikinėti užduoties tol, kol nepasakysiu „pradedame“. Kai laikas pasibaigs, aš pasakysiu „stop“. Jeigu kas nors užbaigs užduotį anksčiau nei aš pasakysiu „stop“, turėsite palaukti, kol visi baigs. Tuo metu galėsite piešti“.

Trečios klasės mokiniams

„Gavote lapus su užduotimis, kurios panašios į jau anksčiau atliktas užduotis. Kiekvieną užduotį pradėsime daryti kartu. Tai darome tam, kad suprastumėte, kaip teisingai ją atlikti. Po to dirbsite savarankiškai. Kiekvienoje užduotyje reikia rasti teisingą atsakymą. Užduotys bus įvairios: nubrėžti trumpas arba ilgas linijas, pažymėti kryželius arba nuspalvinti. Taigi įdėmiai klausykite. Aš visą laiką pasakysiu, ką mes darysime.“

Pirmą užduoties pavyzdį atliksime kartu. Tačiau po to turėsite dirbti savarankiškai. Nepradėkite užduoties tol, kol nebus duotas nurodymas. Aš pasakysiu „pradedame“. Kai laikas pasibaigs, pasakysiu „stop“. Jeigu kuris nors užbaigs užduotį anksčiau nei pasakysiu „stop“, turėsite palaukti, kol visi baigs. Tuo metu galėsite piešti.

Taip dirbsime, kol užbaigsime visus testo užduočių lapus. Užduočių yra daug ir jeigu kažkas nepavyksta, darykite kitą užduotį, bet pasistenkite atlikti viską. Visi turi dirbti tyliai, netrukdyti vieni kitiems, net jeigu kartais norisi garsiai pasakyti atsakymą“.

Prøven for 2. trinn

Delprøvene for 2. trinn er:

1. Bokstavdiktat - læreren lar det gå **ca 15 sekunder** for hver bokstav.
Bokstavene gjentas én gang. (side 3 - 5 i elevheftet)
2. Å skrive den første bokstaven i et ord - læreren lar det gå **ca 15 sekunder**
for hvert ord. Ordene gjentas én gang. (side 6 - 7 i elevheftet)
- Egen øveoppgave: Å sette kryss på bilder av en bestemt ting¹ - elevene får **1 minutt**.
(side 8 -9 i elevheftet)
3. Å koble den samme bokstaven i forskjellig form eller enkle stavelsestegn
med tegn der en vokal er føyd til - elevene får **1 minutt**.
(side 11 -13 i elevheftet)
4. Å skrive den siste bokstaven i et ord - læreren lar det gå **ca 15 sekunder** for
hvert ord. Ordene gjentas én gang. (side 14 -15 i elevheftet)
5. Å finne riktig bilde til et skrevet ord - elevene får **2 minutter**.
(side 17 -19 i elevheftet)
6. Å finne riktig ord til et bilde -elevene får **2 minutter**.
(side 21 - 23 i elevheftet)

Elevens vurdering av hvordan han eller hun synes det var å ta prøven
(side 25 i elevheftet)

Å gjennomføre ett hefte, tar en drøy skoletime. Men det kan være lurt å legge inn en pause omtrent halvveis i kartleggingen. Da blir ikke elevene så slitne.

¹ Denne oppgaven er lagt inn for at elevene skal få kjenne hvor lang tid ett minutt tar. Den skal ikke rettes.

Testas antros klasės mokiniams

Užduotys:

1. Raidžių diktantas. Mokytojas kiekvienai raidei skiria **15 sekundžių**. Raidės kartojamos vieną kartą. (3 – 5 testo puslapiai)
2. Parašyti pirmąją žodžio raidę. Mokytojas skiria kiekvienam žodžiui maždaug **15 sekundžių**. Žodis kartojamas vieną kartą. (6 – 7 testo puslapiai)

Savarankiška užduotis. Paveikslėlį su piešiniu pažymėti kryželiu².

Šiai užduočiai atlikti skirta **viena minutė**. (8 – 9 testo puslapiai)

3. Sujungti didžiąją ir mažąją raides. Užduočiai atlikti skirta **viena minutė**. (11 – 13 testo puslapiai)
4. Parašyti paskutinę žodžio raidę. Kiekvienam žodžiui skirta **15 sekundžių**. Žodis kartojamas vieną kartą. (14 – 15 testo puslapiai)
5. Parašytam žodžiui rasti atitinkamą paveikslėlį. Mokiniam yra skirtos maždaug **dvi minutės**. (17 – 19 testo puslapiai)
6. Pavaizduotam paveikslėliui rasti reikiamą žodį. Mokiniam skirtos **dvi minutės**. (21 – 23 testo puslapiai)

Mokinio savęs vertinimas (25 testo puslapis)

Visoms testo užduotims atlikti skirta **viena pamoka**. Atlikus pusę užduočių galima daryti pertrauką. Tai padės išvengti mokinių nuovargio.

²Ši užduotis skirta tam, kad mokiniai suvoktų, kiek trunka viena minutė, todėl mokytojas jos nevertina.

1. Bokstavdiktat

OBS! I denne delprøven skal det ikke være sammenheng mellom bilde og bokstav. Bildene er kontrollbilder. De er der for at elevene skal velge mellom bokstavene i riktig rekke.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

Læreren fortsetter: Sett fingeren på bildet av pelé. Sett et kryss over bokstaven A. Dersom du skriver feil, kan du sette en strek over krysset og sette nytt kryss. *Se til at alle elevene setter riktig kryss.*

Læreren fortsetter: Sett så fingeren på bildet av meška: Sett et kryss over bokstaven R. *Se til at alle elevene setter riktig kryss.*

Elevene får ca 15 sekunder pr oppgave, men ikke stress.

Læreren sier: Nå er vi ferdige med å hjelpe hverandre. Ta vekk det løse arket og legg det under heftet. Så setter du fingeren på bildet av ratas. Sett et kryss på bokstaven B.

Bildene og bokstavene er:

• pelé (mus)	A
• meška (bjørn)	R
1. ratas (hjul)	B
2. šuo (hund)	G
3. obuolys (eple)	Z
4. saulė (sol)	V
5. lietus (regn)	D
6. gėlė (blomst)	J
7. knyga (bok)	S
8. laivas (skip)	M
9. akis (øye)	T
10. žuvis (fisk)	N
11. antis (and)	P
12. mūras (mur)	I
13. kėdė (stol)	H
14. tiltas (bro/bru)	K
15. namas (hus)	L
16. pižama (pysjamas)	Ė
17. bananas (banan)	Č
18. banga (bølge)	O
19. tortas (kake)	Ž
20. drugelis (sommerfugl)	Š

1. Radžių diktanas

Dėmesio! Paveikslėliai ir raidės šioje užduotyje tarpusavyje nesusijusios. Paveikslėliai atlieka kontrolinę funkciją. Jie reikalingi tam, kad mokiniai reikiamoje eilėje pasirinktų raides.

Mokytojas sako: „Paimkite atskirą lapą ir padėk jį taip, kad būtų matomos dvi pirmos užduotys“.

Mokytojas tęsia toliau: „Parodykite pirštu paveikslėlį su pavaizduota **pele**. Pažymėkite kryželiu raidę A. Jeigu padarėte klaidą, užbraukite kryželį ir pažymėkite iš naujo“.

Įsitikinkite, ar visi mokiniai teisingai pažymėjo kryželius.

Mokytojas tęsia toliau: „Parodykite pirštu paveikslėlį su pavaizduota **meška**. Pažymėkite kryželiu raidę R“.

Įsitikinkite, ar visi mokiniai teisingai pažymėjo kryželius.

Šiai užduočiai atlikti skirta 15 sekundžių, tačiau neturėtų būti įtampos.

Mokytojas sako: „Atlikome pavyzdį kartu. Dabar dirbsite savarankiškai. Padėkite atskirą lapą po testu. Parodykite pirštu paveikslėlį su pavaizduotu ratu. Raidę B pažymėkite kryželiu“.

Bildene og bokstavene er:

- pelė (mus) A
- meška (bjørn) R

1. ratas (hjul)	B
2. šuo (hund)	G
3. obuolys (eple)	Z
4. saulė (sol)	V
5. lietus (regn)	D
6. gėlė (blomst)	J
7. knyga (bok)	S
8. laivas (skip)	M
9. akis (øye)	T
10. žuvis (fisk)	N
11. antis (and)	P
12. mūras (mur)	I
13. kėdė (stol)	H
14. tiltas (bro/bru)	K
15. namas (hus)	L
16. pižama (pysjamas)	É
17. bananas (banan)	Č
18. banga (bølge)	O
19. tortas (kake)	Ž
20. drugelis (sommerfugl)	Š

2. Å skrive den første bokstaven i de ordene som bildene viser

I denne delprøven skal elevene finne første bokstav i ordet læreren sier høyt. Det betyr at eleven må lytte til ordet og skrive ned bokstaven til den språklyden han eller hun hører.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

Sett fingeren på bildet av namas (hus). Nå skal du høre godt etter og skrive den første bokstaven i ordet namas. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav (n/N).*

Læren fortsetter. Sett fingeren på bildet av kelis (kne). Nå skal du skrive den første bokstaven i ordet. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav (k/K).*

Elevene får ca 15 sekunder pr oppgave.

Læreren sier: Nå er vi ferdige med å hjelpe hverandre. Ta vekk det hvite arket og legg det under heftet.

Sett fingeren på bildet av pilis (borg). Skriv den første bokstaven i ordet pilis.

Instruksjonen gjentas for ordene som følger etter.

Ordene er:

- namas hus
- kelis kne

-
1. pilis borg
 2. durys dør
 3. lova seng
 4. sofa sofa
 5. voras edderkopp
 6. ratas hjul
 7. burna munn
 8. gulbé svane
 9. tortas kake
 10. meška bjørn
 11. žuvis fisk
 12. širdis hjerte

2. Prie paveikslėlių esančiuose žodžiuose parašykite pirmąją raidę.

Šioje užduotyje mokytojo diktuojamuose žodžiuose mokiniai turi pažinti pirmąją raidę. Tai reiškia, kad mokinys iš klausos turi pažinti ir užrašyti raidę, atitinkančią pirmąjį žodžio garsą.

Mokytojas sako: „Paimkite atskirą lapą ir padėkite jį taip, kad galėtumėte matyti tik dvi pirmąsias užduotis. Pirštu parodykite paveikslėlį su pavaizduotu namu. O dabar atidžiai paklausykite ir parašykite pirmąją šio žodžio raidę“.

Įsitikinkite, ar visi parašė reikiamą raidę (n/N).

Užduočiai atlikti mokiniai turi 15 sekundžių

Mokytojas sako: „Atlikome pavyzdį kartu. Padėkite atskirą lapą po testu. Parodykite pirštu paveikslėlį su pavaizduota pėda. Parašykite pirmąją šio žodžio raidę (p/P.)“.

Nurodymai kartojami kiekvienam žodžiui.

Žodžiai:

- namas hus
- kelis kne

-
1. pilis	borg
2. durys	dør
3. lova	seng
4. sofa	sofa
5. voras	edderkopp
6. ratas	hjul
7. burna	munn
8. gulbė	svane
9. tortas	cake
10. meška	bjorn
11. žuvis	fisk
12. širdis	hjerter

Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge ett minutt kan vare

Oppgaven som både står i heftet for både andre og tredje trinn, er en øveoppgave som ikke skal skåres eller registreres på den samme måten som de andre delprøvene. Den er der for at elevene skal få kjenne hvor lenge ett minutt er, når de jobber på denne måten.

Læreren sier: Legg ned blyanten og hør godt etter. Til nå har jeg fortalt hva du må gjøre for hver lille oppgave. Men på tre av de neste (del)prøvene skal du arbeide helt selv, i ett eller to minutter. Noen ganger synes vi minuttene går veldig fort, og andre ganger synes vi de tar langt tid. Oppgaven du skal gjøre nå, skal vise deg omtrent hvor fort du må arbeide.

På de neste to sidene er det mange forskjellige tegninger. Du skal sette kryss på noen av dem. Jeg skal snart fortelle deg hva du skal sette kryss på. Du skal arbeide i ett minutt, og dersom du blir ferdig før jeg sier stopp, legger du ned blyanten, sitter stille og venter.

Gå videre til neste side.

Du vet hva en frukt er? Sett kryss på alle bildene du ser av det som er en frukt. Rekker du mer enn den første siden, fortsetter du på den andre siden.

3. Kobling av store og små bokstaver

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene. Sett fingeren på tegningen av (blyanten). Ved siden av ser du en stor bokstav (A). Så ser du en rekke med små bokstaver. En av de små bokstavene er samme bokstav som den store bokstaven. Sett kryss på den. Dersom du skriver feil, kan du sette en strek over krysset og sette nytt kryss. (*Se til at alle elevene setter riktig kryss. (a)*)

Læreren fortsetter: Sett så fingeren på bildet av (appelsinen). Ved siden av ser du en liten bokstav (f). Så ser du en rekke med store bokstaver. En av de store bokstavene er samme bokstav som den lille bokstaven (F). Sett kryss på den. (*Se til at alle elevene setter riktig kryss.*)

Nå skal du gjøre på samme måte med så mange av oppgavene som du kan klare på **ett minutt**, men vent til jeg sier fra. Se på den første bokstaven og sett kryss på den samme bokstaven i rekken ved siden av. Noen ganger er bokstavene store, noen ganger små, men du vil alltid finne igjen den samme bokstaven i rekken ved siden av. Og husk det er tre sider med oppgaver. Du er ikke ferdig når du har gjort oppgavene på denne ene siden. Prøv å fortsette til det står stopp! Ta vekk det løse arket og begynn!

Bandomosios užduotys tam, kad mokiniai suvoktų, kiek trunka minutė

Bandomosios užduotys yra ir antrų, ir trečių klasių testuose. Ši užduotis neturi būti vertinama. Ji būtina tam, kad mokiniai suvoktų, kiek trunka minutė, skirta užduočiai atlikti.

Mokytojas sako: „Padėkite pieštuką ir įdėmiai klausykite. Iki šiol pasakojau, kaip reikia atlikti kiekvieną užduotį. Tačiau tris kitas užduotis turėsite atlikti savarankiškai per **vieną ar dvi minutes**. Kartais mums atrodo, kad minutės bėga labai greitai, o kartais atrodo, kad jos tęsiasi labai ilgai. Užduotis, kurią dabar atliksime, padės suprasti, kaip greitai turėtumėte dirbti.

Matote, kad kituose dviejuose puslapiuose nupiešta daug įvairių paveikslėlių. Kai kuriuos turite pažymėti kryželiu. Aš paaiškinsiu, kuriuos paveikslėlius reikia pažymėti. Dirbsite **vieną minutę**. Jeigu užbaigsite anksčiau, negu aš pasakysiu „**stop**“, padėkite pieštuką ir tyliai palaukite.

Verčiame kitą puslapį.

Vis žinote, kas yra vaisius. Sudėkite kryželius prie visų paveikslėlių, kuriuose matote vaisius. Jeigu užbaigėte pirmąjį puslapį, verskite kitą“.

3. Didžiųjų ir mažųjų raidžių jungimas

Mokytojas sako: „Paimkite atskirą popieriaus lapą ir padėkite jį taip, kad matytumėte tik dvi pirmąsias užduotis. Parodykite pirštu paveikslėlį, kuriame nupieštas **pieštukas**. Šalia matote didžiąją raidę ir eilutę su mažosiomis raidėmis. Viena iš jų yra ta pati raidė kaip ir didžioji A. Pažymėkite ją kryželiu. Jeigu suklydote, užbraukite kryželį ir parašykite iš naujo“.

(Isitikinkite, kad visi mokiniai pažymėjo teisingai (a).)

Mokytojas tęsia: „Parodykite pirštu paveikslėlį, kuriame nupieštas **apelsinas**. Šalia matote mažąją raidę ir eilutę su didžiosiomis raidėmis. Viena iš jų yra ta pati raidė kaip ir mažoji f. Pažymėkite ją kryželiu. Jeigu suklydote, užbraukite kryželį ir parašykite iš naujo“.

(Isitikinkite, kad visi mokiniai pažymėjo teisingai.)

„O dabar tokiu pat būdu per **vieną minutę** turite atlikti tiek užduočių, kiek spėsite. Nepradėkite tol, kol aš nepasakysiu. Pažiūrėkite į pirmąją raidę ir pažymėkite kryželiu tokią pat raidę šalia esančioje eilutėje. Kartais tai būna didžiosios, kartais mažosios raidės, tačiau kaskart turite rasti atitikmenį šalia esančioje eilutėje. Atsiminkite, kad ši užduotis yra trijuose puslapiuose. Jei atlikote vieną puslapį, užduotis dar nesibaigė. Verskite kitą puslapį ir tęskite darbą toliau, kol pamatysite žodį „**stop**“. Atidėkite į šalį atskirą lapą ir pradėkite!“.

4. Å skrive den siste bokstaven i ord

I denne delprøven skal elevene skrive den siste bokstaven i ordene som følger. Det er viktig å være nøye med øveoppgavene og gjøre det klart at det er den **siste** bokstaven som skal skrives.

Læreren sier: Sett fingeren på bildet av antis (and). Nå skal du høre godt etter og skrive den **siste** bokstaven i ordet antis. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav (s/S)*

Læren fortsetter. Sett fingeren på bildet av rožè (rose). Nå skal du skrive den siste bokstaven i ordet rožè. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav (è)*

Elevene får ca 15 sekunder pr oppgave.

Læreren sier: Nå er vi ferdige med å hjelpe hverandre. Ta vekk det hvite arket og legg det under heftet.

Sett fingeren på bildet av durys (dør). Skriv den siste bokstaven i ordet durys (dør).

Instruksjonen gjentas for ordene som følger etter.

Ordene er:

- antis and
- rožè rose

-
1. durys	dør
2. burna	mun
3. saulè	sol
4. kelias	vei
5. vonia	badekar
6. lenta	tavle
7. vaza	vase
8. batai	sko
9. medis	tre
10. šakutè	gaffel
11. kibiras	bøtte
12. knyga	bok

4. Parašyti paskutinę žodžio raidę

Mokiniai turi parašyti žemiau duotų žodžių paskutinę raidę. Pavyzdį reikia atlikti kartu, kad visiems būtų aišku, jog reikia parašyti paskutinę raidę.

Mokytojas sako: „Parodykite paveikslėlį, kuriame nupiešta **antis**. Įdėmiai klausykite ir parašykite paskutinę žodžio **antis** raidę“. *Įsitikinkite, kad visi mokiniai teisingai parašė raidę (s/S).*

Mokytojas tęsia: „Parodykite pirštu paveikslėlį, kuriame nupiešta **rožė**. Parašykite paskutinę raidę, esančią žodyje **rožė**“. *Įsitikinkite, kad visi mokiniai teisingai parašė raidę.*

Kiekvienai užduočiai skirta maždaug **15 sekundžių**.

Mokytojas sako: „Pavyzdį atlikome kartu. Padėkite atskirą lapą po testu. Parodykite pirštu paveikslėlį, kuriame nupieštos durys. Parašykite paskutinę raidę žodžio **durys**“.

Nurodymai kartojami kiekvienam žodžiui.

Žodžiai:

- **antis** and
- **rožė** rose

-
13. durys	dør
14. burna	mun
15. saulė	sol
16. kelias	vei
17. vonia	badekar
18. lenta	tavle
19. vaza	vase
20. batai	sko
21. medis	tre
22. šakutė	gaffel
23. kibiras	bøtte
24. knyga	bok

Ordlesing

5. Ord til bilde

Dette er ordlesingsoppgaver der elevene for hver linje skal finne fram til det bildet (den tegningen) som viser det ordet de har lest. Elevene får hjelp på de to første øveoppgavene. Men med resten av oppgavene skal elevene arbeide selvstendig.

Elevene får 2 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket (ventarket) og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

A: Øverst på denne siden ser du første en firkant (rute) hvor du kan lese et ord. Ved siden av ser du en rad med bilder (tegninger). Ett av bildene viser det ordet som du har lest. Sett et stort kryss på det bildet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre bildene.)

B: Se på det neste ordet, altså dette (*læreren holder opp heftet og demonstrerer*). Ved siden av ser du en rekke bilder. Ett av bildene viser det ordet som du har lest. Sett kryss på det bildet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre bildene.)

Nå skal du gjøre på den samme måten med så mange oppgaver som du kan klare på 2 minutter på denne og de to neste sidene. (*Her holder læreren opp prøveheftet og viser at det er tre sider med oppgaver*). Men vent til jeg sier fra. Se først på ordet som står skrevet, se deretter på tegningene i rekken ved siden av. Sett så kryss på den tegningen som viser det ordet du leste. Er et ord for vanskelig, så gå videre. Men prøv først så godt du kan. Ta vekk arket og begynn!

Žodžių skaitymas

5. Žodis ir paveikslėliai

Tai yra skaitymo užduotis. Paveikslėlių eilėje mokiniai turi rasti tą paveikslėlį, kuris atitinka perskaitytą žodį. Mokiniais padedama atlikti pirmas dvi užduotis. Kitos užduotys atliekamos savarankiškai. Užduočiai atlikti skirtos **dvi minutės**.

Mokytojas sako: „Paimkite atskirą lapą ir padėkite jį taip, kad matytumėte pirmas dvi užduotis.

A: Šio puslapio viršuje matote stačiakampį, kuriame galite perskaityti žodį. Čia pat matote ir eilutę su paveikslėliais. Vienas iš tų paveikslėlių ir reiškia tą žodį, kurį perskaitėte. Pažymėkite prie šio paveikslėlio didelį kryželį“.

(Atliekant pavyzdį mokytojas stebi, ar mokiniai pažymėjo kryželį reikiamoje vietoje ir paaiškina, kodėl jis negali būti pažymėtas prie kitų paveikslėlių.)

B: „Pažiūrėkite kitą žodį, štai šitą (mokytojas rodo lapą ir demonstruoja užduotį). Čia pat matote eilutę su paveikslėliais. Vienas iš paveikslėlių vaizduoja tą žodį, kurį perskaitėte. Pažymėkite tą paveikslėlį kryželiu“.

(Atliekant pavyzdį mokytojas stebi, ar visi teisingai pažymėjo kryželius ir paaiškina, kodėl jis negali būti pažymėtas prie kitų paveikslėlių.)

„O dabar tokiu pat būdu per **dvi minutes** turite atlikti užduotis šiame ir kituose dviejuose puslapiuose“.

(Mokytojas pakelia testą ir parodo tris puslapius su užduotimis.)

„Palaukite, kol pasakysiu „pradėkite“. Iš pradžių pažiūrėkite į žodį, po to į piešinėlį. Pažymėkite kryželiu tą piešinėlį, kuris atitinka perskaitytą žodį. Jeigu kažkuris žodis pasirodys nesuprantamas, žiūrėkite kitą žodį. Bet iš pradžių bandykite rasti! Padėkite atskirą lapą ir pradėkite!“

6. Bilde til ord

Dette er også oppgaver i ordlesing. Men her skal elevene finne fram til det ordet som tegningen i boksen foran rekken med ord viser. Elevene får hjelp til de to øveoppgavene. Deretter skal de arbeide selvstendig (over tre sider).

Elevene får 2 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket (ventarket) og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

A: Øverst på denne siden ser du første et bilde. Så ser du en rad med ord. Ett av ordene er det ordet som bildet viser. Sett et stort kryss på dette ordet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer kort hvorfor.)

B: Se på det neste bildet. Se på rekken ved siden av og finn det ordet som er det samme som på bildet. Sett kryss på det ordet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre ordene.)

Læreren fortsetter:

Nå skal du gjøre på den samme måten med så mange oppgaver som du kan klare på 2 minutter på denne og de to neste sidene. *(Her holder læreren opp prøveheftet og viser at det er tre sider med oppgaver.)* Men vent til jeg sier fra. Se først på bildet som er tegnet, se deretter på ordene i rekken ved siden av. Sett så kryss på det ordet som bildet viser. Er et ord for vanskelig, så gå videre, Men prøv først så godt du kan. Ta vekk arket og begynn!

Vurdering av arbeidet med heftet

På slutten av heftet skal elevene gi uttrykk for hvordan de opplevde å arbeide med oppgavene.

Læreren sier: På den siste siden ser du tre ansikter. Sett nå et kryss på den tegningen som viser hvordan du likte å arbeide med oppgavene i dette heftet. Det ene ansiktet viser en som syntes det var bra eller fint, det i midten viser en som syntes det var sånn midt i mellom, og det siste ansiktet viser en som syntes det var dumt. På denne oppgaven er det ikke noe riktig eller galt svar. Det er du som vet best hva du synes. Du skal sette det du mener. Sett kryss på det ansiktet som best forteller hva du synes. Etterpå kan du fortelle læreren hva du likte eller ikke likte med prøven.

6. Paveikslėlis ir žodžiai

Tai užduotis, skirta žodžiams skaityti. Šioje užduotyje mokiniai turi išrinkti žodį atitinkantį paveikslėlį. Mokiniais atliekant dvi bandomąsias užduotis mokytojas teikia pagalbą. Po to jie dirba savarankiškai ir pildo daugiau kaip tris puslapius. Šiai užduočiai atlikti skiriamos **dvi minutės**.

Mokytojas sako: „Paimkite atskirą lapą ir padėkite jį taip, kad matytumėte tik dvi pirmąsias užduotis.“

A: „Pažiūrėkite į šio puslapio viršuje esantį paveikslėlį. Po to pažiūrėkite į eilę žodžių. Vienas iš jų yra tas, kuris ir nupieštas paveikslėlyje. Pažymėk šį žodį dideliu kryželiu“. (Bandomosios užduoties metu mokytojas stebi, ar mokiniai teisingai pažymėjo kryželius ir paaiškina, kodėl taip reikėjo pažymėti).“

B: „Pažiūrėkite į kitą paveikslėlį. Po to pažiūrėkite į šalia esančius žodžius ir raskite tą žodį, kuris atitinka paveikslėlį.“ (Bandomosios užduoties metu mokytojas stebi, ar mokiniai teisingai pažymėjo kryželius ir paaiškina, kodėl taip reikėjo pažymėti).“

Mokytojas tęsia: „Dabar lygiai taip pat turite atlikti kitas užduotis šiame ir kituose dviejuose puslapiuose. Atlikite tiek, kiek spėsite per dvi minutes (mokytojas rodo visus tris kontrolinio darbo puslapius). Palaukite, kol pasakysiu „pradėkite“. Iš pradžių pažiūrėkite į paveikslėlį, po to į šalia esančius žodžius ir raskite kuris atitinka paveikslėlį. Jeigu kažkurio žodžio nesuprasite, žiūrėkite žodžius žodį, bet iš pradžių pabandykite! Padėkite atskirą lapą į šalį ir pradėkite!“

Darbo įvertinimas

Užbaigę kontrolinį darbą, mokiniai turi pažymėti, kaip jie vertina savo atliktas užduotis.

Mokytojas sako: „Paskutiniame puslapyje matote tris nupieštus veidukus. Kryželiu pažymėkite tą piešinėlį, kuris atspindėtų jūsų nuomonę apie jūsų atliktą darbą. Pirmas veidukas parodo, kad jūsų darbas labai geras, vidurinis veidukas parodo, kad darbas vidutiniškas, o trečias veidukas reiškia, kad darbą atlikote blogai. Čia nėra teisingo ar neteisingo atsakymo. Tai tik jūsų paties savęs vertinimas. Pažymėsite taip, kaip manote. Kryželiu pažymėkite tą veiduką, kuris labiausiai atspindi jūsų nuomonę. Po to galėsite mokytojui pasakyti, kas patiko, kas nepatiko šiame darbe“.

Prøven for 3. trinn

Delprøvene for 3. trinn er:

Øveoppgave på **1 minutt**, som for trinn 2 (side 2 - 3 i elevheftet)

1. Ordkjeder -	2 minutter (s. 5 i elevheftet)
2. Setningsforståelse -	4 minutter (s. 6 - 9 i elevheftet)
3. Fortellende tekst. Gåter -	5 minutter (s. 11 - 13 i e-heftet)
4. Skriftlig instruksjon. Fargelegging -	5 minutter (s. 14 - 15 i e-heftet)

Elevers vurdering av hvordan han eller hun synes det var å ta prøven
(side 17 i elevheftet)

Å gjennomføre ett hefte, tar en drøy skoletime. Men det kan være lurt å legge inn en pause omtrent halvveis i kartleggingen. Da blir ikke elevene så slitne.

Kontrolinis darbas trečiai klasei

Užduotys:

Bandomoji užduotis, kuri atliekama per **vieną minutę** kaip ir antros klasės užduotis (2 – 3 testo puslapiai)

1. Žodžių grandinė - **2 minutės** (5 testo puslapis)
2. Sakinių samprata - **4 minutės** (6 – 9 testo puslapiai)
3. Pasakojamasis tekstas. Mįslės - **5 minutės** (11 – 13 testo puslapiai)
4. Aprašomoji užduotis. Spalvinimas.- **5 minutės** (14 – 15 testo puslapiai)

Mokinio savęs vertinimas

(17 testo puslapis)

Visoms užduotims atlikti skirta **viena pamoka**. Atlikus pusę užduočių galima daryti pertrauką, kad mokiniai pailsėtų.

Før du bruker 3.trinnsprøven, les først det som står om instruksjonen for både 2. og 3.trinnsprøvene i begynnelsen av veiledningen.

Hva slags prøver er det for 3.trinn?

3.trinnsprøvene skal måle både ordlesing og lesing av sammenhengende tekst. Aller først kommer en øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge ett minutt varer. Så kommer en såkalt ordkjedeoppgave. Her er oppgaven å dele en kjede med 3 ord som er satt sammen uten mellomrom, slik at ordene igjen står for seg selv. Dette er også en slags ordlesingsoppgave, som delprøvene 5 og 6 for andre trinn. En bør være nøye med instruksjonen fordi denne oppgaven kan være uvant for elevene.

Så skal elevene lese setninger for at en skal kunne se om de greier å lese enkel tekst. Etter dette følger en oppgave som minner om en gåte og har mer tekst. Elevene skal finne fram til riktig svar ut fra flere opplysninger i teksten. Denne oppgaven krever også at elevene skal tenke litt ekstra og resonnerer seg fram til det riktige svaret. Til slutt kommer en oppgave der elevene skal fargelegge et bilde ut fra beskrivelsene i en tekst som er lengre enn de andre. Her er det også et par setninger midt i teksten, som er litt kompliserte.

Standardspråk og dialekt

Noen elever kan snakke annerledes enn det enkelte lærere regner som korrekt og fint. De bruker andre ord enn det som står i bøkene. De har altså et muntlig språk som er forskjellig fra standardspråket de lærer på skolen. Mange språk har forskjellige dialekter. Norsk har mange dialekter. De siste 20 årene er det blitt vanlig at folk bruker dialekten sin og ikke skifter til en standard, når de for eksempel skal snakke i radio eller fjernsyn i Norge. Lærere skal vanligvis ikke rette på elevenes muntlige språk eller dialekt i norsk skole³. Men elevene skal etter hvert lære å følge vanlige rettskrivningsregler.

Det er dialektforskjeller innen alle de morsmålene som det er laget kartleggingsprøver for. Derfor må lærerne som bruker kartleggingsprøvene, være klar over dette: Disse kartleggingsprøvene er leseprøver og ikke lærebøker. Det er ikke om å gjøre å finne ut om elevene har lært språket slik læreren selv ønsker at de skal kunne det, men om de kan lese og forstå en tekst. Dersom elevene bruker andre ord i sitt muntlige språk enn dem som står i prøvene, vil resultatet av kartleggingsprøvene være bestemt av elevenes ordkunnskap og ikke viktige avkodingsferdigheter. Det blir som når tospråklige elever skal ta norske leseprøver uten å kunne mange av de norske ordene.

Ikke alle som bruker et språk, bruker de samme ordene på fargene. Derfor er flest mulige av de navnene på fargene gul, rød, grønn og blå, som kan være i bruk blant elevene, forsøkt tatt med. Det er viktig at læreren først snakker om navnet på fargene og gjør elevene oppmerksomme på hva parentesene og skråstrekene betyr. Det kan passe å diskutere fargebetegnelse når de fire fargeblyantene er delt ut.

³ En annen sak er at for elever som holder på å utvikle språket sitt, kan en generelt være en god språkmodell og hjelpe elevene til å uttrykke seg. Det gjelder hva som er god språkbruk og hvordan det kan være lurt å uttrykke seg, dersom en vil bli forstått av andre. Dette står det mer om i læreplanene.

Først gir læreren elevene den instruksjonen som står beskrevet i avsnittet: Hva læreren sier, for begge klassetrinnene.

Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge et minutt kan vare

Oppgaven som både står i heftet for andre trinn og tredje trinn er en øveoppgave som ikke skal skåres eller registreres på den samme måten som de andre deloppgavene. Den er der for at elevene skal få kjenne hvor lenge ett minutt varer når de jobber på denne måten. Gi instruksjonen før elevene slår opp på siden med øveoppgaven.

Læreren sier: Legg ned blyanten og hør godt etter. På de neste oppgavene skal du arbeide helt selv, i ett, to, fire eller fem minutter. Noen ganger synes vi minuttene går veldig fort, og andre ganger synes vi de tar langt tid. Oppgaven du skal gjøre nå, skal vise deg omtrent hvor lenge ett minutt varer.

Læreren sier: På de neste to sidene er det mange forskjellige tegninger. Du skal sette kryss på noen av dem. Jeg skal snart fortelle deg hva du skal sette kryss på. Du skal arbeide i ett minutt, og dersom du blir ferdig før jeg sier stopp, legger du ned blyanten, sitter stille og venter.

Læreren sier: Slå opp på siden med øveoppgaven (s 2).

Du vet hva en frukt er? Sett kryss på alle bildene du ser av det som er en frukt. Rekker du mer enn den første siden, fortsetter du på den andre siden. Begynn!

Pirmiausia mokytojas pasako tai, kas parašyta skyriuje „Ką sako mokytojas apieją klasių mokiniams“.

Bandomosios užduotys tam, kad mokiniai suvoktų, kiek trunka minutė

Bandomosios užduotys yra ir antrų, ir trečių klasių testuose. Ši užduotis neturi būti vertinama. Ji būtina tam, kad mokiniai suvoktų, kiek trunka minutė, skirta užduočiai atlikti.

Mokytojas sako: „Padėkite pieštuką ir įdėmiai klausykite. Iki šiol aš pasakojau, kaip reikia atlikti kiekvieną užduotį. Tačiau tris kitas užduotis turėsite atlikti savarankiškai per **vieną ar dvi minutes**. Kartais mums atrodo, kad minutės bėga labai greitai, o kartais atrodo, kad jos tęsiasi labai ilgai. Užduotis, kurią dabar atliksime, padės suprasti, kaip greitai turėtumėte dirbti.

Matote, kad kituose dviejuose puslapiuose nupiešta daug įvairių paveikslėlių. Kai kuriuos turite pažymėti kryželiu. Aš paaiškinsiu, kuriuos paveikslėlius reikia pažymėti. Dirbsite **vieną minutę**. Jeigu užbaigsite anksčiau, negu aš pasakysiu „**stop**“, padėkite pieštuką ir tyliai palaukite.

Verčiame kitą puslapį (2 psl).

Visi žinote, kas yra vaisius. Sudėkite kryželius prie visų paveikslėlių, kuriuose matote vaisius. Jeigu užbaigėte pirmąjį puslapį, verskite kitą“.

1. Ordkjeder

Denne delprøven skal si noe om elevene evne til å lese hele ord. Ordene er satt sammen med vilje. Hver ordkjede skal ikke bety noe slik de står. Elevene skal skille ordene fra hverandre i hele enkeltord på det riktige stedet. Elevene skal sette to streker mellom ordene, slik at de får tre ordentlige (meningsfulle) ord.

Læreren skriver det første ordet på tavla og sier: Se på dette ordet. Her mangler mellomrom mellom ordene. Nå hjelper vi hverandre og setter en strek mellom hvert ord istedenfor mellomrom. Det skal bli tre ordentlige (meningsfulle) ord. Hvor skal den første streken stå?

Læreren viser så med en strek mellom de to første ordene i kjeden og spør: Og hvor skal den andre streken stå?

Læreren setter den andre streken mellom de to siste ordene og sier: Nå har vi fått tre ord ved å sette to streker.

Læreren fortsetter: Finn fram det løse arket og legg det slik at du ser de tre første ordkjedene. Nå kan du selv sette strekene slik at du får tre ord i den første ordkjeden slik vi gjorde på tavla. Prøv så selv å sette strek, istedenfor mellomrom (slik at streken skiller) mellom ordene i de to oppgavene i rekken ved siden av.

(Læren ser til at elevene setter strekene på riktig sted.)

Elevene får to minutter på denne oppgaven.

Læren fortsetter: Nå skal du selv få sette strek mellom ordene på denne siden. Arbeid bortover slik du gjør når du leser. Dersom det kommer noen oppgaver som du ikke greier, så gå videre til neste oppgave. Men prøv å finne alle ordene i kjeden. Du får to minutter. Det er mange kjeder og ikke sikkert du blir ferdig, men gjør så godt du kan. Det er fint med hver kjede du greier. Har alle forstått hva de skal gjøre?

(Læreren forklarer dersom det er noen som ikke har fått med seg hva de skal gjøre.)

Ta vekk det løse (vente-)arket og begynn!

1. Žodžių grandinė

Ši užduotis parodo mokinių gebėjimą perskaityti žodį. Žodžiai parašyti sykiu tam, kad mokiniai teisingai juos atskirtų brūkšneliu vieną nuo kito.

Mokytojas rašo lėtoje pirmą grandinę ir sako: „Pažiūrėkite į šį žodį. Čia nėra tarpų tarp žodžių. Kartu pabandykime pažymėti brūkšnelius tarp žodžių. Turi būti trys žodžiai. Kur pažymėsime brūkšnelius?

Mokytojas rodo ir pažymi brūkšnelį. O kur bus kitas brūkšnelis? (Pažymi kitą). Štai ir trys žodžiai. Dabar pabandykite tai padaryti savarankiškai. Gautoje užduotyje išskirkite žodžius“. (Mokytojas stebi, ar mokiniai teisingai atlieka užduotį.)

Užduočiai atlikti skirta viena minutė

Mokytojas tęsia: „Dabar šiame puslapyje jums reikia savarankiškai sužymėti tarp žodžių brūkšnelius. Jeigu kas nepavyksta, darykite toliau. Jūs turite **dvi minutes**. Gali būti, kad nespėsite visko atlikti per jums skirtą laiką, tačiau pasistenkite. Ar visiems aiški užduotis? (Jeigu kažkas nesuprato, mokytojas aiškina dar kartą). O dabar padėkite atskirą lapą į šalį ir pradėkite“.

2. Setningsforståelse

I hver linje skal eleven først lese en setning. Deretter skal eleven finne fram til det bildet som viser det som ble lest. Etter øveoppgavene skal elevene arbeide selvstendig med resten av oppgaven.

Elevene får 4 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du ser de to første oppgavene.

A. Du ser en person som spiser, en som leser, en som sover og en som tegner. Les setningen over tegningene. En av tegningene viser det du har lest. Sett kryss på det bildet som viser det du har lest.

Du skal lete og sette et stort fint kryss på det riktige bilde i denne første oppgaven. Husk at hvis du setter kryss på feil bilde, skal du bare sette en stor strek over det som var feil og så sette et nytt kryss. Her skal du bare bruke én fargeblyant.

(OBS! På øveoppgaven skal læreren passe på at alle setter kryss på riktig bilde og forklare hvorfor.)

B. Gå videre til neste oppgave og se på de fire tegningene der. Les setningen over tegningene. En av tegningene viser det du har lest. Sett kryss på den tegningen som viser det du har lest.

Læreren passer på at alle setter kryss på riktig bilde og fortsetter:

Nå skal du gjøre det samme med så mange oppgaver som du kan klare på denne og tre sider til, før jeg sier stopp. Da er det gått fire minutter. Når du er ferdig med én oppgave, går du videre til neste. Husk at det er seksten slike rader/striper/linjer med oppgaver på tre sider.

Læreren viser at det er fire sider:

Ta vekk arket og begynn!

2. Sakinių samprata

Mokiniai skaito sakinį, esantį kiekvienoje eilėje. Po to jie turi rasti paveikslėlį, atitinkantį sakinio turinį. Po bandomosios užduoties mokiniai dirba savarankiškai. Šiai užduočiai atlikti skirtos **keturios minutės**.

Mokytojas sako: „Paimkite atskirą lapą ir padėkite jį taip, kad matytumėte tik dvi pirmąsias užduotis.“

A: Matote žmogų, kuris skaito, miega ir piešia. Perskaitykite sakinius, esančius virš paveikslėlių. Vienas paveikslėlis atitinka perskaitytą sakinį. Dideliu kryželiu pažymėkite tą paveikslėlį, kuris atitinka perskaitytą sakinį. Įsidėmėkite, jeigu kryželį pažymėjote neteisingai, nubraukite jį ir pažymėkite iš naujo. Taisydami naudokite tik spalvotą pieštuką“.

(Dėmesio! Atliekant bandomąją užduotį, mokytojas stebi, kad mokiniai reikiamoje vietoje pažymėtų kryželius ir paaiškina, kodėl taip reikėjo daryti).

B: „Dabar kita užduotis. Pažiūrėkite į keturis paveikslėlius. Perskaitykite virš paveikslėlių esančius sakinius. Vienas vaizduoja tai, kas parašyta. Šį paveikslėlį atitinkantį sakinį, pažymėkite kryželiu.“

Mokytojas seka, kad visi teisingai pažymėtų ir tęsia: „Dabar lygiai taip pat turite atlikti šiame ir kituose trijuose puslapiuose esančias užduotis. Turite atlikti tiek, kiek spėsite, kol aš pasakysiu „stop“. Tai reikš, kad keturios minutės jau baigėsi. Užbaigę vieną užduotį, pradėkite kitą. Atkreipkite dėmesį, kad trijuose puslapiuose yra šešiolika eilių su užduotimis. *(Mokytojas rodo keturis puslapius su užduotimis)*. Padėkite atskirą lapą į šalį ir pradėkite!“

3. Fortellende tekst. Gåter

Her skal elevene løse ni gåter (eller detektivoppgaver) der de må tenke ekstra for å finne svaret. Etter at elevene har lest hver oppgave, skal de trekke strek fra setningen som ikke er ferdig "Jeg er en" til den tegningen som passer til beskrivelsen i oppgaven. Det er ikke feil om de skriver det ordet bildet viser på prikkene.

Det er viktig at elevene forstår at de skal lese **hele** teksten i hver oppgave før de begynner å lete etter riktig bilde. Det er også viktig at de forstår at de må lete blant **alle** bildene på siden, ikke bare de bildene som står rett ved siden av oppgaven. Oppgavetiden er fem minutter.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du ser den første oppgaven og alle bildene. (OBS! elevene må se på **alle** bildene, ikke bare de som står ved siden av teksten til oppgaven).

A. Se på den første oppgaven. Dette er en lureoppgave. Der har du først en setning: "Jeg vokser i jorda". Men det kan jo være flere ting som vokser i jorda, både sopp og blomster, men ingen av de andre tingene. Nå må du ikke sette strek, men lese videre for ikke å bli lurt. Det står: "Jeg har grønne blader. Jeg er en..." Hvem er det som har grønne blader og vokser i jorda? Er det soppen eller kniven? Nei, det er blomsten. Da trekker du en strek fra der det står "Jeg er...." og til det riktige bildet. Det er blomsten.

(På øveoppgaven skal læreren passe på at alle trekker strek til riktig bilde)

Læreren fortsetter: Nå skal du gjøre det samme med så mange oppgaver som du kan klare på denne og to sider til, før jeg sier stopp. Da er det gått **fem minutter**. Når du er ferdig med én oppgave, går du videre til neste. Det er ni oppgaver til sammen. Husk at du ikke må la deg lure, men lese alt som står i hver oppgave. Hvis du rekker alt, skal du ha trukket ni streker til sammen. Hvis du trekker strek til feil bilde, kan du sette en strek over streken og trekke en ny strek. Du må se på alle bildene på den siden du jobber med. Her kan du også bli lurt, hvis du bare ser på de bildene som står ved siden av oppgaven. Du får fem minutter til å gjøre ferdig oppgaven. Ta vekk arket og begynn!

3. Pasakojamasis tekstas. Mįslės.

Atlikdami šią užduotį mokiniai turi atspėti devynias mįsles (suprasti pagal aprašymą). Mokiniai turi gerai pagalvoti, kad rastų teisingą atsakymą. Perskaitę mįslę, turi nubrėžti liniją nuo neužbaigto sakinio „Aš...“ iki paveikslėlio, kuris atitinka aprašymą. Nebus klaidos, jeigu parašys žodį atitinkantį paveikslėlį.

Būtina, kad mokiniai suvoktų, jog kiekvienoje užduotyje jie turi perskaityti visą tekstą, kol pradės ieškoti reikiamo paveikslėlio. Atsakymo mokiniai turi ieškoti tarp visų puslapio paveikslėlių, o ne tik šalia užduoties esančių. Užduočiai atlikti skirtos **penkios minutės**.

Mokytojas sako: „Paimkite atskirą lapą ir padėkite jį taip, kad matytumėte tik pirmąją užduotį ir visus paveikslėlius“.

(Atkreipkite mokinių dėmesį į tai, kad reikia žiūrėti į visus paveikslėlius, o ne tik tuos, kurie yra šalia užduoties).

A: Pažiūrėkite į pirmąją užduotį. Štai pirmas sakiny: „Aš augu žemėje“. Žemėje gali augti ir grybai, ir gėlės, tačiau ne tai, kas čia nupiešta. Kol neperskaitysite toliau, nežymėkite rodyklės. Toliau parašyta: „Mano lapai žali. Aš...“. Kas gi gali būti su žaliais lapais ir augti žemėje? Tai grybas ar peilis? Ne, tai gėlytė! Tai ir veskite liniją nuo „Aš ...“ iki paveikslėlio su gėlyte“. (Mokytojas stebi, ar visi mokiniai teisingai pažymėjo).

Mokytojas tęsia: „Dabar lygiai taip pat turite atlikti kitas šiame ir kituose dviejuose puslapiuose esančias užduotis. Padarykite tiek, kiek spėsite, kol aš pasakysiu „stop“. Tai reiškia, kad jau praėjo **penkios minutės**.

Kai užbaigsite vieną, pradėkite kitą užduotį. Jei viską spėsite, tai iš viso bus nuvestos 9 linijos. Įsidėmėkite, kad turite iki galo atidžiai perskaityti kiekvieną užduotį. Jeigu liniją pažymėsite neteisingai, užbraukite ir veskite iš naujo. Turite peržiūrėti visus puslapyje esančius paveikslėlius. Jeigu žiūrėsi tik į šalia užduoties esančius paveikslėlius, galite ir suklysti. Jums skirtos **penkios minutės**. Padėkite atskirą lapą ir pradėkite!“

4. Skriftlig instruksjon. Fargelegging

I denne delprøven skal elevene fargelegge tegningen ut fra instruksjoner som de finner i teksten.

Maksimumstid på denne delprøven er fem minutter, og læreren sier fra etter at halv tid er gått.

Når fargeblyantene er delt ut, går læreren gjennom navnene på de fire fargene gul, rød, grønn og blå: Hva kaller du den fargen som denne fargeblyanten gir?

Dersom eleven har et navn på fargen som er forskjellige fra standardnavnet, gjentar læreren dette navnet og sier hva standardnavnet er: Ja, du bruker dette navnet. I bøkene står det ofte....

(Eleven kan også ha en farge som nyanserer bedre enn det er gjort for fargenavnene her, for eksempel med navn for mørkeblå og lyseblå, gressgrønn eller olivengrønn.)

Læreren fortsetter: Se på det som står øverst på arket og tegningen på arket ved siden av. Setningen forteller deg hvordan du skal begynne å fargelegge tegningen. Hør nå godt etter:

"Maria spiser kake. Hun har blå kjole og rød hatt."

Nå kan du fargelegge slik det står. Hvem er Maria? Det er hun som spiser kake. Du ser hun har kake i munnen sin. Hvilken farge er kjolen? Den er blå. Og hvilken farge er hatten? Den er rød. Nå kan du fargelegge slik det står.

Læreren passer på at alle kommer i gang og setter riktig farge på kjolen og hatten:

Nå skal du fargelegge mer selv. Du skal fargelegge det som hører til de andre barna og noen av ballongene. Du får fem minutter til å gjøre ferdig oppgaven, og jeg kommer til å si fra når det er gått halv tid. Ta vekk arket og sett i gang!

Vurdering av arbeidet med heftet

På slutten av hvert hefte skal elevene gi uttrykk for hvordan de syntes det var å arbeide med oppgavene.

Læreren sier: På den siste siden ser du tre ansikter. Sett et kryss på det ansiktet som best viser hvordan du syntes det var å arbeide med oppgavene i dette heftet. Syntes du det var "bra", eller syntes du det var "sånn passe" eller syntes du det var "dumt". Sett kryss på det ansiktet som passer til det du syntes om å arbeide med alle disse oppgavene. Hvis du vil, kan du skrive litt om hvorfor du syntes arbeidet var "bra", eller "sånn passe" eller "ikke så bra".

4. Aprašomoji užduotis. Spalvinimas

Šioje užduotyje mokiniai turi nuspalvinti paveikslėlį, vadovaudamiesi duota instrukcija.

Maksimalus užduoties laikas – penkios minutės. Mokytojas mokiniams turi pranešti, kai praeina pusė užduočiai skirto laiko.

Mokiniam išduodami spalvoti pieštukai. Mokytojas patikslina spalvas: geltona, raudona, žalia ir mėlyna. **Mokytojas** klausia: „Kokia tai spalva?“ Jeigu mokinys pasako netinkamą spalvos pavadinimą, mokytojas pakartoja spalvos pavadinimą ir pasako taisyklingai: „Tu žinai spalvos pavadinimą, bet knygoje ši spalva dažnai vadinama ...“. (Mokinys gali pasakyti atspalvį, pavyzdžiui, tamsiai mėlynas ar šviesiai mėlynas, ryškiai žalias).

Mokytojas tęsia: „Pažiūrėkite į tekstą puslapio viršuje ir į paveikslėlį kitame puslapyje. Sakinyje aprašyta, kaip nuspalvinti paveikslėlį. O dabar atidžiai paklausykite: „Marija valgo tortą. Ji dėvi mėlyną suknelę ir raudoną kepuraitę.“

Turite nuspalvinti taip, kaip aprašoma tekste. Kas yra paveikslėlyje? Marija. Tai ta mergaitė, kuri valgo tortą. Matote, kad gabalėlį torto ji laiko prie burnos. Kokios spalvos jos suknelė? Ji mėlyna. O kokios spalvos jos kepuraitė? O dabar turite nuspalvinti taip, kaip aprašyta tekste. (Mokytojas stebi, ar suknelę ir kepuraitę mokiniai spalvina teisingai). Dabar spalvinsite savarankiškai. Turite nuspalvinti vaikų daiktus ir kai kuriuos balionus. Jums skiriamos **penkios minutės**. Kai praeis pusė laiko, aš jums apie tai pranešiu“.

Darbo įvertinimas

Užbaigę kontrolinį darbą, mokiniai turi pažymėti, kaip jie vertina savo atliktas užduotis.

Mokytojas sako: „Paskutiniame puslapyje matote tris nupieštus veidukus. Kryželiu pažymėkite tą piešinėlį, kuris atspindėtų jūsų nuomonę apie jūsų atliktą darbą. Pirmas veidukas parodo, kad jūsų darbas labai geras, vidurinis veidukas parodo, kad darbas vidutiniškas, o trečias veidukas reiškia, kad darbą atlikote blogai. Čia nėra teisingo ar neteisingo atsakymo. Tai tik jūsų paties savęs vertinimas. Pažymėsite taip, kaip manote. Kryželiu pažymėkite tą veiduką, kuris labiausiai atspindi jūsų nuomonę. Po to galėsite mokytojui pasakyti, kas patiko ir kas nepatiko šiame teste“.

Innholdsfortegnelse

Retting og vurdering.....	37
Prøvene skal være med på å hjelpe elever som trenger det	37
Det er mange forhold som påvirker hvordan elevene gjør det på prøvene.....	37
Noen av oppgavene er lette, mens andre er vanskelige for de fleste	37
Hvordan skåre resultatene.....	38
Fasit for bokstavediktaten og ordlesingsoppgavene	38
Delprøvene er ikke like vanskelige på alle språkene	38
Dysleksi og spesifikke vansker	39
Hva skal kartleggingsprøvene forsøke å finne ut om elevene?.....	40
Hvor sikre er prøvene og grensene for tospråklige elever?	41
Når er det grunn til bekymring for lesingen til en bestemt elev?.....	42
Elevers resultater på norske kartleggingsprøver kan hjelpe til med tolkningen ..	42
Elever som kommer i løpet av skoletiden.....	43
Drøfting av de enkelte delprøvene	44
2 trinn.....	44
Delprøve 1. Bokstavediktaten	44
Delprøve 2. Å skrive den første bokstaven i et ord.....	44
Delprøve 3. Å koble store og små bokstaverp	45
Delprøve 4. Å skrive den siste bokstaven i et oppgitt ord	45
Delprøve 5. Ordlesingsoppgaven å sette kryss på bildet for et skrevet ord.....	46
Delprøve 6. Ordlesingsoppgaven å sette kryss på ordet til et tegnet bilde	46
Drøfting av delprøven for 3. trinn	46
Delprøve 1. Ordkjedeoppgaven.....	46
Delprøve 2. Setningslesing.....	47
Delprøve 3. Gåter	47
Delprøve 4. Fargelegging.....	47
Fasiter (Rettemaler) 2. trinn	50
Delprøve 1. Bokstavediktat	50
Delprøve 2. Å skrive den første bokstaven i et ord.....	51
Delprøve 4. Å skrive den siste bokstaven i et ord.....	51
Fasit Ordlesing Litauisk	52
Delprøve 5. Ord til bilde	52
Delprøve 6. Bilde til ord	54
Fasit og oversettelser for prøver på 3. trinn	56
Delprøve 1. Ordkjeder	56
Delprøve 2. Setninger	57
Delprøve 3. Gåter.....	57
Delprøve 4. Instruksjonsoppgave. Fargelegging	57
Veiledende grenser for språkene i kartleggingsprøvene	60
Litteratur og nettadresser	63
Kilder og litteraturhenvisninger:	63

Retting og vurdering

Du må lese dette før du lar elevenes resultater fortelle deg hvor langt elevene er kommet i lesing.

Prøvene skal være med på å hjelpe elever som trenger det

Det er vanlig at begynnerlesere strever litt med lesing og skriving. Å lære seg å lese og skrive tar tid for de fleste elever. For å bli flinke til å lese, trenger elever trening. Hovedhensikten med kartleggingen er å finne elever som har større problemer med lesing og skriving enn andre. Disse elevene har rett til tilpasset opplæring, eventuelt spesialpedagogiske tilbud. Dette står nevnt i §5 i Opplæringsloven. Opplæringsloven og forskriftene til den gjelder for alle barn som er i Norge, unntatt dem som er på ferie (kortere enn 3 måneder). Det betyr blant annet at barna har rett til tospråklig opplæring¹ og spesialpedagogiske tiltak slik loven og forskriften beskriver det. Resultatene må derfor brukes slik at de kan gi elevene et bedre tilbud gjennom god oppfølging. Det er viktig å fange opp elever som ser ut til å ha lese- og skriveproblemer tidlig. Erfaring og forskning sier at det nytter å gjøre noe for dem. Når noen elever får lave skårer, bør skolen tenke gjennom hva årsaken kan være. Hvordan er elevenes skole- og livssituasjon? Bør eleven henvises til videre utredning?

Det er mange forhold som påvirker hvordan elevene gjør det på prøvene

Læreren må vurdere om en elevs resultater ikke stemmer med det daglige inntrykket av elevens ferdigheter. Forklaringene på hvorfor noen elever skårer annerledes enn forventet, kan være mange. Dersom læreren ikke har fulgt instruksjonen, vil som tidligere nevnt, resultatene være verdiløse. Men elever kan ha vært stresset, de kan ha vært ekstra slitne, eller de kan ha sittet litt for tett og kikket på hverandre. Noen elever kan også bare ha krysset av eller svart tilfeldig. Da gjenspeiler ikke prøveresultatet hva elevene kan. Det er viktig å finne ut hva som har skjedd under prøvetakingen og se om en forklaring ligger der. Videre kan noen elever ha lite ordforråd på førstespråket, eller de har vært mye borte og har derfor ikke fått tilstrekkelig med leseopplæring på førstespråket. Andre elever kan ha opplevd ting i nær fortid som forstyrrer deres evne til å konsentrere seg. Men noen elever kan også ha spesielle problemer med lesing og skriving. Dette kalles dysleksi eller spesifikke lese- og skriveproblemer. Fenomenet er ikke kjent i alle deler av verden, og blir beskrevet nærmere i siste del av veiledningen.

Noen av oppgavene er lette, mens andre er vanskelige for de fleste

Det er viktig å vite at ikke alle elevene som har vært med på utprøvingen, har fått riktig svar på alle prøvene. For 2. trinn er de prøvene som kommer først i heftet, lettere enn de siste. Oppgaven der elevene skal koble store og små bokstaver, ser også ut til å være lett for de fleste. Flere av skriftsystemene til minoritetsspråk i Norge bruker ikke latinske, men arabiske bokstaver, slik som arabisk, urdu, persisk, pashto og kurdisk. Noen har stavelsesskrift, slik som thai og tamil. Derfor blir oppgaven som for de latinske er å koble store og små bokstaver litt annerledes. For arabisk skriftsystem og systemene som bygger på denne, kobler en derfor en bokstav, slik den ser ut når den står fritt, med bokstaven slik den ser ut når den står først i ord. For thai og tamil, som har en kombinasjon mellom enkeltbokstaver og stavelser, skal en enkeltbokstav kobles med den stavelsen den opptrer i. For tredje trinn ser ordkjedene og setningslesingen ut til å være de letteste, mens det varierer for de andre delprøvene.

¹ Opplæringsloven § 2.8

Oppgaven der elevene skal dele ordkjeder opp i enkeltord, kan være uvant for mange elever. Noen har greid alt, mens andre ser ut til å ha hatt problemer med å forstå oppgaven. Det har derfor ikke vært oppgitt noen grenseverdier for denne. Fordi denne typen oppgave brukes i de nasjonale prøvene for lesing, er det å vente at lærerne og elevene blir mer vant til dem etter hvert. Og for polsk- og rusisktalende elever, ser det ut til at prøven har vært grei. For dem blir det satt inn grenseverdier. Det er rimelig å tenke seg at det samme vil gjelde for litauisk, men dette må prøves ut fordi substantiv på litauisk er relativt lange. Det blir da mer å lese, selv om det er like mange ord i kjedene. Til gjengjeld er det relativt åpne stavelser i ordene.

Hvordan skåre resultatene

Delprøvene skåres ved at læreren teller opp og noterer hvor mange oppgaver eleven har greid å gjøre korrekt. Hver enkelt oppgave teller like mye innenfor hver delprøve. Men læreren må være klar over at på delprøvene der elevene skal skrive første og siste bokstav, samt ordlesingsoppgavene, blir enkeltoppgavene vanskeligere etter hvert. Det er beregnet en skåreavstand fra gjennomsnittet som kalles et standardavvik². De fleste elevene som har vært med på utprøvingen, befinner seg innenfor denne avstanden fra gjennomsnittet. Men rundt 20 % kommer under denne grensen. Det ser ut til at det kan være grunn til å gå nærmere inn på elever som skårer under dette avstandsmålet. Det blir derfor brukt som en nedre grense. Men dette er ingen standardisert grense. Den må bare betraktes som veiledende for elever fra språklige minoriteter.

Fasit for bokstavediktaten og ordlesingsoppgavene

Det er laget en fasit (rettemal) for hva som er rett svar på delprøven Bokstavediktat og de to ordelesingsprøvene på 2. trinn. For alfabetdiktaten er rett bokstav uthevet. Det kan lønne seg å fargelegge de riktige bokstavene, så går det forttere å rette. De er markert med gult i denne veiledningen. Også for ordlesingsoppgavene er rett svar uthevet. Norsk oversettelse av ordene står under oppgaveordene.

Hvilke bokstaver som er rett, når elevene skal skrive første og siste bokstav, eller koble bokstavene, sier seg selv ut fra instruksjonen. Speilvendte bokstaver er regnet som feil, selv om det er vanlig at barn speilvender bokstaver i starten. Bokstaver som ikke er korrekte, men som egentlig viser at elevene er gode til å høre språklyder, er regnet som feil her. Dette er litt urettferdig og går særlig ut over elever som skriver med ortografier som ikke er lydrete.

Delprøvene er ikke like vanskelige på alle språkene

Vær oppmerksom på at det er forskjellige skåringer for hvert språk. Det kommer sannsynligvis for en stor del av forskjellene i skriftsystemene. Men en kan ikke se bort fra at dette også kan ha noe å gjøre med antall timer elevene får til lese- og skriveopplæring, hva slags opplæring eleven får og har fått og hvilken sjanse foreldrene har til å støtte og hjelpe i leseinnlæringen. For at elevenes skårer ikke skal bli misforstått, er det viktig å vite hvordan skriftsystemet kan påvirke hvordan elevene leser og skriver i starten.

Gjennomsiktige og ugjennomsiktige ortografier

I noen skriftsystemer er det et entydig forhold mellom en bokstav og den språklyden³ som knyttes til bokstaven. Et godt eksempel på en entydig ortografi er tyrkisk. En

² Se ordlisten bak i heftet for nærmere forklaring av standardavvik.

³ For å demonstrere en språklyd på norsk, kan en prøve å si bokstavnavnet uten å uttale vokalen i navnet. Lyden til bokstaven 'p' blir omtrent som 'pø', sagt med kort vokal.

bestemt bokstav kan stort sett bare leses på én måte. Ta for eksempel bokstaven ‘c’⁴. På tyrkisk leses denne bokstaven grovt sagt på samme måte, uansett hvilke bokstaver den står sammen med. Og det er ingen andre bokstaver på tyrkisk som knyttes til den lyden som hører til ‘c’⁵. På norsk, spansk, engelsk og vietnamesisk er det annerledes med ‘c’. Den kan uttales enten som ‘s’ i navnet Cecilie, eller som ‘k’ i navnet Carl. Og skal en elev skrive en ‘k’-lyd på norsk eller spansk, uten å vite hvilken bokstav som er den riktige, kan hun eller han velge mellom bokstavene ‘k’ og ‘c’. Tyrkisk er derfor mer forutsigbart, mer *gjennomsiktig* enn de andre. Gjennomsiktighet handler altså både om hvilken språklyd en bokstav skal knyttes til når den leses, og hvilken bokstav en skal knytte til en bestemt språklyd når en skal skrive.

Et språk med en ortografi som regnes som svært flertydig, og derfor vanskeligere å forutsi for elever som lærer å lese og skrive, er engelsk. Forskjellen på engelsk og tysk for begynnerlesere har vært studert. Engelsklesende elever leser mer feil enn de tyske i fem-seks år.

Noen språk kan være relativt entydige i forhold til hvilken språklyd som knyttes til bokstaven(e) – slik som for den norske skj-lyden, /ʃ/. Her er det hvilken bokstav som denne lyden skal skrives med som er en utfordring. På litauisk er det relativt mange bokstaver som er knyttet til relativt like språklyder, de såkalte hvislelydene (frikativene). C č s š z ž dz dž ch. Her er det lett å ta feil.

Flere vokaltegn representerer den samme vokalen, som ĭ og y, ū og ũ.

Elevenes ordforråd

Prøvene er prøvd ut i flere runder for å sikre at elevene kjenner ordene. Men fordi elevene befinner seg i en språklig minoritetssituasjon, er det vanskelig å sikre at alle elevene faktisk kjenner de ordene som står i prøvene. Dersom elevene ikke kjenner ordene, kartlegger disse prøvene i større grad ordforråd enn leseferdighet. En skal også være klar over at eleven kan snakke en dialekt som avviker noe fra morsmålets standardspråk. For å sikre at elevene skal være kjent med ordene, er flere av ordene som brukes i ordlesingsoppgavene, også brukt i de første delprøvene.

Dysleksi og spesifikke vansker

Prøvene er laget for at elever med lese- og skriveproblemer skal kunne oppdages og få hjelp tidlig. En type lese- og skriveproblem kalles for dysleksi. Hva dysleksi egentlig er, og hvilke elever det er som har dette problemet, diskuteres fortsatt blant forskere og fagfolk. Men det er i dag forholdsvis stor enighet om at dette lese- og skriveproblemet for mange elever handler om å ha vanskeligheter med noen av de minste bitene i språket⁶. Det er snakk om å ha problemer med å oppfatte språklyder og forhold knyttet til disse språklydene. Men det snakkes også om problemer med mer generelle informasjonsprosesser og mulige problemer med å bearbeide synsinntrykk i hjernen. At det finnes et lese- og skriveproblem som skyldes biologiske forhold i hjernen, og at dette problemet ser ut til å kunne arves, er det også overveiende stor enighet om. Noen fagfolk snakker om *spesifikke* lese- og skrivevansker. Betegnelsen

⁴ I denne veiledningen skrives bokstaver, ord og setninger mellom disse to tegnene ‘ ’ når det er snakk om dem. Det er vanlig innen språkforskning. Det kan kanskje virke forvirrende når det blir gjort for bokstaver på vietnamesisk, fordi det brukes ekstra vokaltegn og tonetegn i denne ortografien. I diskusjonen av delprøven Bokstavdiktat brukes det store bokstaver når det er snakk om bokstaver fordi det er dette som brukes i denne delprøven. Når norske ord står i parentes, brukes ikke tegn for å markere at dette er ord fordi det ikke skulle være til å misforstå. Urdu ord og bokstaver er heller ikke markerte i den norske teksten fordi det vil virke forvirrende.

⁵ Det er den samme språklyden som g-lyden i navnet George på engelsk eller j-lyden i ordet journalist.

⁶ Høien 1999, Snowling og Nation 1997

‘spesifikke’ er brukt for å skille mellom det å bare ha problemer med lesing og skrivning på et biologiske grunnlag, og det å ha flere læringsproblemer, gjerne ut fra en kombinasjon av årsaker.

Det har vært vanlig å snakke om dysleksi der hvor elevene ikke har tilleggsproblemer. Men en slik avgrensning diskuteres blant fagfolk i dag. Omfanget av vansker, og hvordan den enkelte eleven rammes, er ikke den samme for alle. Men det viktigste er at det nytter å gjøre noe for de aller fleste av elevene med lese- og skriveproblemer.

Dysleksi og to språk?

Er det dysleksi når en elev med et annet førstespråk enn norsk har problemer med å lese og skrive på norsk? Svaret er oftest: “nei, ikke uten videre”. I en startfase er det ofte vanskelig å lese på et språk der ordene er ukjente, og språklydene er andre enn dem en selv bruker. En slik lesing kan fort bli mekanisk og hakkete. Men dette er et problem som rammer alle i den samme situasjonen. Og det er andrespråkssituasjonen som da er problemet. Kjennskap til norsk ordforråd, grammatikk, språklyder og uttale vil sannsynligvis hjelpe. Den pedagogiske hjelpen her, må derfor bli en annen enn om problemet er dysleksi. Om eleven i en periode skriver norsk med påvirkning fra førstespråket, her polsk, for eksempel med mange bøyningsendelser i ett ord, der en på norsk ville ha flere enkeltord, er heller ikke dette dysleksi. Det regnes som normalt. Men hvis skrivemåten etter hvert ikke nærmer seg norsk skrivemåte, kan det være grunn til bekymring.

Om en elev har dysleksi på førstespråket (morsmålet) vil eleven da også ha lese- og skriveproblemer på norsk? Både erfaring og teoretiske forklaringer sier: “ja, stort sett”, men dysleksien kan komme til uttrykk på en annen måte på norsk enn på morsmålet. Det kommer blant annet an på morsmålet ortografi og hvordan morsmålet er laget, sammenlignet med norsk. Trolig kommer det også an på hvor godt eleven etter hvert mestrer lesingen på førstespråket. En del leseferdighet kan overføres. Forskerne diskuterer hvor mye. Men mange enspråklig norsk dyslektiker har sukket over å måtte streve med lesing og skrivning på nytt, når de har begynt med fremmedspråket engelsk.

Antakelsen at dysleksien vil vise seg på begge språkene, er bakgrunnen for at det kan være en hjelp å undersøke elevenes leseferdigheter også på norsk. Forutsetningen er da at elevene har et minimum av kjennskap til norsk, og ikke vil få en følelse av nederlag ved at en kartlegger dem på norsk. Se forøvrig Bøyesen (2006 og 2008).

Hva skal kartleggingsprøvene forsøke å finne ut om elevene?

Delprøvene skal prøve å måle om elevene kan ting som har sammenheng med lesing. De fire første delprøvene for andre trinn krever ikke at elevene kan lese eller å skrive flytende. Delprøvene skal måle om elevene kan kjenne igjen bokstaver og oppfatte språklyder i ord. Prøvene skal i stor grad forsøke å avspeile fonologiske ferdigheter. Ordlesingsoppgavene skal måle hvor godt elevene kan lese enkeltordene.

Bokstavediktaten prøver ikke å kartlegge om elevene kan alfabetet på rams. En leseforsker (Geva 2000) har undersøkt elever som lærer å lese på to språk samtidig. Hun har funnet at elever som kan ett alfabet allerede, ser ut til å overføre kunnskapen uten å lære neste alfabet på rams. Å ikke kunne rekkefølgen på et bestemt alfabet, er derfor ikke noe tegn på problemer for tospråklige elever. Men de fleste elever vil etter hvert lære å kjenne igjen, kunne navnet på og høre forskjell på bokstavene. I prøven er bokstavene satt opp slik at elevene kan bli lurt av bokstaver som ligner på den læreren sier, enten fordi bokstavene er like i utseende, eller fordi bokstavnavnene høres like ut.

Innenfor én tradisjon i norsk leseopplæring regnes det for viktig å gjøre elevene bevisste de språklydene som er knyttet til bokstavene. Det gjelder skriftsystemer som bygger på språklyder, slik latinske og arabiske ortografier gjør. Når elever skal høre lydene i ord, ønsker en at de kan høre rekkefølgen og sammensetningen av slike lyder. Når elevene skal lese, regner en at det er en god hjelp å kunne trekke sammen slike språklyder til ord.

Det er også sammenheng mellom den språklyden bokstaven står for, og navnet på bokstaven. Lydene er lettest å demonstrere for bokstaver som det tar litt tid å uttale, for eksempel alle vokaler og halvokaler og konsonanter, som for eksempel /j/ og /l/. På albansk er navnet på bokstavene veldig likt språklydene de representerer. På tyrkisk er navnene også mer konsistente enn på norsk. Konsonanten K, kalles *ke* ikke *kå* og L kalles *le*, ikke *el*. Dersom en elev i stor grad forveksler bokstaver som ligner hverandre i lyd etter at han eller hun har fått begynneropplæring, kan dette henge sammen med at eleven har fonologiske problemer.

De to delprøvene der elevene skal finne og skrive den første og den siste bokstaven, blir en måte å måle det som kalles fonologisk bevissthet eller lydutvikling på. Generelt regner en at den fonologiske utviklingen går fra å oppfatte første, så siste og etter hvert lydene/bokstavene i midten av et ord⁷. Dette har bestemt rekkefølgen av delprøvene. Denne vanskegraden ser også ut til å stemme med hvordan elevene har greid oppgavene. For ordlesing er det lagt inn ord som starter og slutter likt med det ordet som er riktig. Krysser elevene av for slike ord som ligner, kan dette tolkes som at elevene oppfatter lydene først i ord, men kanskje ikke sist i og i midten av ord. I den norske kartleggingsprøven utgitt av Læringssentret (Kartlegging av leseferdighet, 2. klasse, 2000) tilsvare orddiktatene der delprøvene der elevene skal skrive første og siste bokstav i et ord. Men den norske diktaten er generelt vanskeligere for elevene, fordi det kreves at de skal skrive hele ordet rett, for å få oppgaven rett.

Prøvene på tredje trinn skal prøve å måle hvor godt elevene kan lese tekst. For tredje trinn er det også tatt med en prøve som skal måle hvor godt elevene kan lese og oppfatte enkeltord. Det er ordkjedeoppgaven.

Hvor sikre er prøvene og grensene for tospråklige elever?

Alle som bruker disse prøvene, må vite at dette er rådgivende, og ikke grenser basert på standardiserte utvalg. For det første er ikke elevene trukket tilfeldig. Det er valgt ut etter det som har vært praktisk mulig. Det er ikke mulig å si sikkert at disse elevene representerer alle de tospråklige elevene som får leseopplæring på de forskjellige språkene. For det andre er det relativt få elever med fra noen av språkgruppene i undersøkelsen. For det tredje er det spørsmål om prøvene fanger opp det de skal. Det gjelder både leseferdighet og dem som har problemer. Fordi prøvene bygger på de norske prøvene, ser det ut til at de ganske stor grad måler leseferdighet. Tospråklige lærere har også oppgitt hvordan de synes elevene leser og resultatene stemmer relativt godt. Vanskeligere er det å si at prøvene fanger opp elever med problemer. Grensene er satt foreløpig. De blir undersøkt ved at alle de elevene som er med i utprøvingen, som det ser ut til at det er bekymring for, blir undersøkt nøyere. Tospråklige læreres vurdering, skolens vurdering og mulige tiltak, eventuelt foreldres bekymring blir sammenlignet med elevenes resultater på kartleggingsprøvene på morsmål og, hvis mulig, også på norsk.

Dette er tospråklige elever, så det er viktig å få vite hvordan elevene leser eller skårer også på norsk. I noen tilfeller har elevene skårer på norske prøver som er over de

⁷ Ehri (1991)

kritiske grensene som er satt der. Da skulle det ikke være noen grunn til bekymring for at elevene har lese- og skriveproblemer i sin alminnelighet.

Men for noen elever er skårene relativt lave på kartleggingsprøver på begge språk. Andre elever er kommet for kort til at det tilrådelig å ta norske prøver, morsmålsprøvene er tatt, og noen av disse elevene skårer lavt på morsmålsprøvene.

For de to siste gruppene med elever som har hatt lave utslag på én av delprøvene og altså lave skårer på førstespråket, er skolene blitt kontaktet. Det ser ut til å være relativt godt samsvar mellom skolenes og lærernes bekymring og utslag på prøvene. Unntaket er utslag bare på enkeltprøver, for noen få elever.

For noen elever kan skårene på norsk være lavere i forhold til grensene, enn på førstespråket. Da må skolen kunne anta at det er språkutviklingen på norsk som er utfordringen, ikke lesing og skriving i og for seg. Noen elever er undersøkt med andre prøver. Det har vært for å kunne bekrefte om det er grunn til bekymring. Så langt ser det ut til at det er ganske godt samsvar, og at prøvene kan brukes til å fange opp bekymrings elever med de grensene som er satt. Forutsetningen er selvfølgelig at læreren følger instruksjonen og veiledningen.

Når er det grunn til bekymring for lesingen til en bestemt elev?

Hvor absolutte er de nedre grensene? Må en elev ligge under nedre grense på én eller flere delprøver på morsmålet før det er snakk om bekymring?

Svaret er at det kommer an på. Det kommer an på hvilken prøve det er utslag på, og hvordan eleven skårer ellers. Noen elever kan ha blitt forstyrret eller har misforstått én av oppgavene, men kan ha greid alle de andre tilfredsstillende. Elevene kan også bli trøtte mot slutten, slik at de har fungert dårligere på den siste delprøven. Før øveoppgavene ble innført, var det også mange elever som trolig feilberegnet tiden på koblingsoppgaven. Én av elevene som har vært med på utprøvingen, misforstod trolig delprøve 4, og for henne var ikke skolen bekymret. For elever som har mange utslag, altså at resultatene på flere delprøver er under den oppsatte grensen, kan en trolig være sikrere på at eleven har problemer. Og hvis det synes å være sammenheng i problemene, for eksempel den samme typen språklydsforvekslinger, kan en være sikrere på å ha avdekket et problem. Å tolke elevenes resultater ut fra én enkelt prøve er heller ikke forsvarlig. Den farligste prøven her er delprøve 3. Det er den som består i å koble bokstaver eller bokstavtegn. Den har minst sammenheng med de andre prøvene. Her kan elever som det ellers er bekymring for, både ha høye og lave skårer. For de andre delprøvene er sammenhengen (korrelasjonen) relativt stor. Men en må generelt være forsiktig med å tolke resultatene absolutt.

Elevers resultater på norske kartleggingsprøver kan hjelpe til med tolkningen

Fordi elevene er tospråklige, må lærerne samarbeide om å vurdere elevenes resultater i lesing både på norsk og morsmålet. Det kan være lite ordforråd på morsmålet som gjør at en elev har vansker med morsmålsprøven, uten at det er snakk om spesielle problemer. Lærerne må likevel ikke bare ta norske kartleggingsprøver mekanisk på tospråklige elever. Har elevene nettopp kommet til landet, eller er kommet kort i sin norske språkutvikling av andre grunner, kan en slik mekanisk kartlegging bare gi elevene nederlagsfølelse uten at en får vite noe særlig om deres leseferdigheter. Men noen elever kan også lese på norsk. De kan ha overført sine ferdigheter i lesing til norsk når de har lært å lese på morsmålet. Noen kan også ha fått parallell undervisning på begge språk. Da kan det være forsvarlig å kartlegge elevenes leseferdigheter også på norsk. Har en elev ingen utslag på kartleggingsprøver på norsk, bare på morsmålsprøvene, er det som nevnt ingen grunn til å tro at eleven har dysleksi

eller spesifikke lese- og skrivevansker. En kan ikke sammenligne de norske prøvene og morsmålsprøvene direkte. Det er fordi gjennomsnittsskårene og de rådgivende kritiske grensene for på morsmålsprøvene ligger under de kritiske grensene på norsk. Morsmålsprøvene ser ut til å være vanskeligere enn de norske prøvene, selv om de er laget på den samme måten. Dette kan igjen ha sammenheng med elevenes minoritets-språklige situasjon, med antall timer elevene får til lese- og skriveopplæring, hva slags opplæring de får og hvilke muligheter foreldrene har til å støtte og hjelpe i lese- og skriveopplæringen.

Elever som kommer i løpet av skoletiden

Elevene som har vært med i utprøvingen på polsk, har stort sett gått i mottaksklasser. Deres samlede skårer ligger også over skårene til elever med andre morsmål som har vært lengre tid i Norge. Prøvene har vært lette for dem. For en polsktalende elev som har vært i Norge en stund, må en forvente lavere skårer. Det samme vil gjelde for elever fra Litauen. Er de nylig ankommet, vil en forvente at de har hatt tilfredsstillende lese- og skriveopplæring på morsmålet og vil skåre mer som majoritets elevene skårer på norsk.

Det er også laget prøver for et kombinert fjerde og femte trinn på noen språk, men foreløpig ikke på litauisk.

Drøfting av de enkelte delprøvene

2 trinn

Delprøve 1. Bokstavediktaten

Å se om elevene kan kjenne igjen, se og høre forskjell på bokstaver

Dette ser ut til å være en delprøve som kan fange opp elever med problemer. En ser av de foreløpige resultatene at prøven ser ut til å være lett for de fleste elevene på alle språkene. Omtrent hver femte av alle elevene på trinn to har greid alle oppgavene. Gjennomsnittsskåren ligger rundt 16 og 17 bokstaver på de fleste språkene. I første omgang kan det være grunn til bekymring dersom en elev har utelatelser, forvekslinger og feil på denne delprøven. Er eleven kommet kort i sin leseutvikling, ser det ut til at han eller hun ikke rekker gjennom alle oppgavene.

Det er viktig å vurdere hvilke forvekslinger elevene har gjort. Om læreren dikterer med språklyden og ikke bokstavnavnet innenfor en ortografi med flere bokstaver knyttet til samme lyd, kan elevene lett forveksle. I bokstavediktaten er det ikke lagt opp til at elevene skal kunne forveksle bokstaver som er knyttet til den samme språklyden på litauisk. I utgangspunktet skal en være oppmerksom på elever som forveksler bokstaver som er knyttet til relativt like språklyder. En skal imidlertid også være klar over at noen bokstaver og språklyder ser ut til å være vanskeligere å skille fra hverandre enn andre. På litauisk er det mange friksjonslyder som alle er relativt like, som allerede nevnt: s, š, z, ž, c, č, ved siden dz og dž

Bokstaver som er lette å forveksle

Det er ikke mange forvekslinger, men noen av elevene som er kommet relativt kort, forveksler bokstavene M og N.

Påvirkning fra norsk?

Mange av de tospråklige elevene med morsmål som bruker et latinsk alfabet, har krysset av for bokstaven O når læreren har sagt navnet på bokstaven U på førstespråket. Det ser ut til at de kobler den norske bokstaven til språklyden på morsmålet. Det er gjort også av en elev som er tospråklig litauisk-norsk og for øvrig ser ut til å være kommet langt i leseutviklingen. O er krysset av for U. Elever kan også utelate bokstaver som er mer sjeldne enn andre bokstavene i skriftsystemet. Det behøver ikke gi grunn til bekymring.

Forvekslinger som bare gjøres av elever som har fonologiske problemer?

Det er ikke vanlig å finne store forskjeller i feilmønstre blant elever med og elever uten problemer. Foreløpig ser det ut til at bekymrings elevene for språkene i denne utprøvingen, også forvekslet det som var lett å forveksle, men hadde andre forvekslinger i tillegg.

Delprøve 2. Å skrive den første bokstaven i et ord

Dette er en delprøve som ser ut til å være omtrent like lett som den foran. Også her greide omtrent hver femte av alle elevene alle oppgavene. Gjennomsnittsverdiene ligger mellom 8 og 10 rette bokstaver for alle språk. En del av elevene har speilvendt bokstavene. Det er vanlig for elever tidlig i utviklingen. Flere har skrevet I for J. Disse språklydene er svært like.

Det er i første omgang grunn til bekymring dersom en elev har mange feil også på denne prøven. Likeledes er det viktig å se hvilke bokstavforvekslinger elevene har gjort.

Forveksling av bokstaver som representerer samme språklyd

Noen forvekslinger kan være ubetydelige i forhold til lese- og skriveproblemer. Det gjelder særlig forveksling av bokstaver som representerer samme språklyd. Når elever gjør slike feil tidlig i skriveutviklingen, kan det like gjerne være et tegn på at elevene er kommet ganske langt. Det kan bety at de hører og har oppfattet den riktige språklyden.

Felles feiltyper i delprøve 1 og delprøve 2?

Ellers ser det ut til at bokstaver som var vanskelige for en del av elevene i bokstavdiktaten også var vanskelige i denne delprøven.

Delprøve 3. Å koble store og små bokstaver

Som allerede nevnt har denne delprøven den laveste korrelasjonen med de andre prøvene. En kan derfor regne med at den fanger opp andre ting enn dem.

Dette er en prøve som ser ut til å være relativt lett for de fleste elevene, inkludert elever som snakker polsk og russisk. Mange har greid alle oppgavene, men elever som er kommet kort i lesing og skriving, rekker ikke å komme gjennom alle oppgavene.

For de øvrige språkene gjelder at noen lærere har reagert på at en del begynneropplæringen i dag bare foregår med store bokstaver. Lærere som vet at elevene ikke har erfaring med små bokstaver, bør ha dette i tankene. Ut fra resultatene fra utprøvingen ser det ut til at det kan det være grunn til bekymring dersom en elev arbeider langsomt og derfor kommer kort på denne delprøven. I denne delprøven er det relativt få forvekslinger for alle språkene. Så har en elev flere forvekslinger, kan dette også gi grunn til uro. Noen av forvekslingene er likevel helt vanlige. Ca 40 % av alle elevene som leser med latinske bokstaver, forvekslet stor og liten 'L'⁸. Dette gjelder også for litauisk. En forveksling som ellers har vært vanlig i denne delprøven, er forveksling av bokstavene 'b' og 'd', både som små og som store bokstaver. Elever som er kommet både langt og kort på andre delprøver, ser ut til å kunne forveksle 'b' og 'd'.

Delprøve 4. Å skrive den siste bokstaven i et oppgitt ord

I denne delprøven er det påfallende forskjeller mellom språkene. Lettest har den vært for elever som snakker spansk, tamil eller tyrkisk. Omtrent hver tredje av alle disse elevene har alt rett på denne prøven, mens det bare er én eneste elev, og dermed under én prosent, av de vietnamesisktalende elevene som har alt rett. Enda verre ser dette ut til å være på thai. Dette må ha noe med ortografiene å gjøre. Det er langt vanskeligere å høre hva som er rett bokstav på thai og vietnamesisk enn på tyrkisk. Det kan være grunn til bekymring dersom en elev har greid *relativt* få oppgaver her. Det betyr at en bare må sammenligne med elever i den samme språkgruppen. For litauisk burde oppgaven være enklere enn for andre språk fordi substantiv stort sett bare kan slutte på a, s eller é. Mange forvekslinger, ikke minst om elevene ser ut til bare å høre den første og ikke den siste språklyden i ordet, eller mange utelatelser, kan gi grunn til bekymring.

⁸ Fonten på vietnamesisk er en serif-font, altså med små tverrstreker på bokstavene. Det kan ha hjulpet de vietnamesisktalende elevene til i mindre grad å forveksle stor og liten L. Det er bare 11 % av dem som har gjort denne forvekslingen.

Delpørve 5. Ordlesingsoppavene å sette kryss på bildet for et skrevet ord

Vær oppmerksom på at ordlesingsoppavene er de vanskeligste. For ortografier som er relativt ugjennomsiktige blir ordene vanskeligere å forutsi for begynnerleserne. Men for litauisk skulle det være relativt lett å avkode disse enkeltordene.

En skal videre være klar over at sjansen for å få rett ved gjetting og rask avkrysning gjør at elevene kan skåre så høyt at de kommer over kritisk grense uten å ha lest ordene. Dersom en elev har minst tre feil på rad, kan det være at han eller hun har gjettet. Da bør læreren også vurdere hvordan eleven har gjort det på de andre delpørvene, og hvor flink læreren selv mener eleven er i ordlesing.

Delpørve 6. Ordlesingsoppavene å sette kryss på ordet til et tegnet bilde

Det som gjelder for delpørve 5 gjelder også for delpørve 6. Elevene kan gjette og få riktig svar ved tilfeldighet dersom de bare krysser av i full fart, uten å lese.

Forveksling av ord som ligner hverandre av utseende

Forvekslingene av ord som ligner hverandre, kan forklares ved at elevene prøver å lese hele ord, men ikke har helt presise ordbilder ennå. De krysser av for ord som ligner på hverandre. På dette trinnet ser slike forvekslinger ut til å være del av den normale leseutviklingen.

Drøfting av delpørven for 3. trinn

I disse delpørvene er det antall rette som telles opp for hver elev. Feilmønstre blir ikke drøftet for hver delpørve, men oppavene er laget slik at den eleven som ikke leser nøyaktig, vil ha lett for å bli lurt av svaralternativene. Den eleven som leser langsomt, vil ikke komme særlig langt.

Riktig svar gir seg selv for den som kan lese på morsmålet, men det er satt opp en fasit for at norske lærere som samarbeider med tospråklige lærere, også kan få en oversikt.

Det har vært meningen å lage delpørver som stiger i vanskegrad. Tekstene blir lengre for hver delpørve. Men tekstmengden for alle oppavene til sammen er størst for delpørven Gåter. Det kan være forklaringen på at noen av elevene har den laveste gjennomsnittsskåren på delpørven Gåter med arabisk skrift. Delpørvene 3 og 4 ser ut til å ha vært omtrent like vanskelige for elevene i de andre språkgruppene. De ser videre ut til å måle litt forskjellige sider ved lesing. Korrelasjonen mellom dem er ganske høy, men ikke den høyeste mellom de forskjellige delpørvene.

Delpørve 1. Ordkjedeoppavene

Denne delpørven har vært ny, men fordi det burde være relativt lett å finne slutten på ord slik litauiske substantiv er laget, settes det opp grenseverdier omtrent som for polsk. Det er forsøkt laget noen vanskeligere overganger mellom ordene ved at ord som starter på s er satt ved siden av et ord som slutter på a, for eksempel. Da er ikke slutten av ordet gitt. Elevene som har tatt prøven på polsk, ser ut til å greie denne prøven relativt greit, men det ser ut til å være vanskeligere å få alt rett på denne, enn på de andre delpørvene med tekstoppavene. Prøven ser ut til å være lett på litauisk.

Delprøve 2. Setningslesing

Oppgavene er laget slik at de skal bli vanskeligere mot slutten. Det ser ikke ut til å være noen spesielle problemer for elevene som har lest på andre europeiske språk som bruker et latinsk alfabet med tilpasninger.

Delprøve 3. Gåter

Hvis elevene har skrevet kryss istedenfor å trekke streker, fordi læreren ikke har vært nøye med å lese instruksjonen, vil det ikke være mulig å rette denne delprøven. Det er også viktig at elevene forstår at de må lese hele teksten før de lager en forbindelse mellom teksten og bildet som hører til. Bildet står ikke nødvendigvis rett ut for teksten.

Også disse oppgavene er laget slik at det skal bli vanskeligere mot slutten. Men oppgave 5 kan lure noen. Tomaten er satt inn for å distrahere i forhold til bananen som kan være gul eller grønn. I norsk hushold bruker en for det aller meste røde tomater. Men det er en viss mulighet for at noen elever også har tenkt at tomater blir spist grønne, og har krysset av for en tomat. Det er vanskelig å vite dette uten å spørre elevene, for de kan også bare ha valgt det nærmeste bildet, uten å ha lest så nøye.

Delprøve 4. Fargelegging

I denne delprøven er setningen midt i teksten den vanskeligste. Det er derfor å vente at mange elever ikke får med seg at klærne til én av jentene har den samme fargen som brusen til gutten. Å få med seg at både kronen og sandalene skal farges, ser det også ut til at har vært vanskelig for mange elever. Læreren må være klar over at det ser ut til å være spesielt lett å kikke etter andre elever på denne delprøven.

En liten ordliste med fagord og nærliggende uttrykk

Distraktor Noe eller noen som forstyrrer. I denne sammenhengen kan en si “lure-ord” eller “feller”. Det er laget ord som har en del bokstaver felles med de riktige ordene i oppgavene, og det er laget bilder som viser deler av teksten. Elever som ikke leser hele ordet eller hele teksten, kan bli “lurt” og oppdaget.

Dysleksi Et fagord for det å ha spesielle problemer med å lese og skrive. Denne betegnelsen kommer fra gresk. ‘Dys’ (gresk: ‘dus’) betyr noe som ikke er som det skal, mens ‘leksis’ betyr ‘lesning’. Verbet som denne formen er dannet av, kan bety både ‘lese’ og ‘snakke’. ‘Leksi’ betyr også ‘ord’ på gresk. Så leseren kan møte både forklaringen ‘vansker med å lese’, ‘vansker med å snakke’ og ‘vansker med ord’. En trodde tidlig at ‘dysleksi’ hadde noe med synet å gjøre. Derfor ble dyslektikere også kalt ‘ordblinde’. I dag regner mange fagfolk at dysleksi skyldes et fonologisk problem (se fonologisk). I denne veiledningen er dette lese- og skriveproblemet diskutert spesielt.

Fenomen Noe som viser seg og opptrer. Det er gjerne noe mennesker kan observere. Det er slike ting som forskere studerer. Det kan være sykdom, lys på himmelen, forurensning, eller lignende.

Flytende Rennende, går av seg selv. En elev kan snakke eller lese flytende.

Fonologisk Noe som har med de minste enhetene (fonemene) i språket å gjøre. I denne veiledningen er betegnelsen ‘språklyder’ brukt fordi dette regnes som et kjent ord. Men noen språkforskere (Liberman, 1997) snakker også om artikulatoriske *bevegelser*, som griper inn i og delvis dekker hverandre, som de minste språklige enhetene. Slike sammensmeltete enheter av bevegelse og lyd er det ikke lett å høre, eller få tak i for begynnerlesere. Her er det lagt vekt på at språklyder ikke er helt det samme som bokstaver. I ordet ‘hvem’ på norsk, er det fire bokstaver men bare tre språklyder fordi ‘h’-en er stum. På albansk er bokstaven ‘ë’ ofte ikke knyttet til noen egen språklyd, men gjør at vokalen foran den, i det samme ordet, blir lang. På den samme måten forlenger yumuşak g (ğ) ofte vokalen foran i ordet på tyrkisk. Slik kan det bli flere bokstaver enn lyder også i albanske og tyrkiske ord. På urdu droppes korte vokaler i skrift, så for mange ord blir det færre bokstaver enn lyder på urdu. Innen språkforskning har en enda finere skiller mellom begrepene, men det blir ikke diskutert her.

Fonologisk bevissthet Bevissthet om

1. at språklydene i ord kan være like eller forskjellige
2. at ord kan deles inn i mindre enheter: *stavelser, opptakt og rim* og *språklyder (fonemer)*. Ordet ‘stave’ har to stavelser: /sta-ve/, én opptakt og ett rim: /st-ave/, og fem språklyder /s-t-a-v-e/

3. at språklyder kan forenes (føres sammen, syntetiseres) til stavelser og ord

Forskerne diskuterer hvor mye fonologisk bevissthet elevene må ha for at de skal greie å lære å lese, og hvor mye bevissthet elevene utvikler underveis, mens de lærer å lese. I en alfabetisk skrift er det også viktig at elevene har forstått det en kaller det alfabetiske prinsipp og har det mange kaller ortografisk bevissthet:

4. at bokstaver kan representere språklyder og ord

Hukommelse Minne. Det å huske. En kan dele hukommelsen inn i et langtids- og et korttidsminne. Fra det ene henter vi fram informasjon, mens vi bruker det andre til å ta inn, eller jobbe med, informasjon i øyeblikket. Ting som læres, går fra korttids- til langtidsminnet. Mange psykologer snakker om *arbeidsminnet* istedenfor korttidsminnet.

Kartlegging Å finne ut av et terreng eller landskap. Kartlegging av leseferdighet betyr å finne ut av elevenes leseutvikling. Det engelske ordet er “screening”. Det er en første undersøkelse av en elev eller elevgruppe for å fange opp dem en mistenker kan ha problemer. *Testing* og *diagnostisering* er mer omfattende undersøkelser og gjelder stort sett én elev om gangen. Tester er ofte standardiserte (se dette). Lærerne kartlegger, mens spesialpedagoger og rådgivere i Pedagogisk psykologisk rådgivningstjeneste pleier å diagnostisere og eventuelt teste.

Korrelasjon Et statistisk mål som sier noe om sammenheng mellom resultater. Når det er korrelasjon mellom to delprøver vil elever som har høye skårer på den ene delprøven også har høye skårer på den andre, mens elever med lave skårer på den ene, vil ha lave skårer også på den andre. En regner at delprøvene da måler noe av det samme.

Ortografi Opprinnelig betyr ordet rettskrivning og stavemåte.

Prøve Et ord som dekker mange måter å få tak i elevenes kunnskaper på. Her brukes ordet ‘prøve’ om kartleggingsmaterialet. Det er én prøve for hvert trinn, mens hver prøve er delt inn i seks eller fire **delprøver**. Hver delprøve har flere **oppgaver**. Første kommer et par **øveoppgaver**. Én øveoppgave står ikke som ledd i en spesiell delprøve, men kommer foran delprøver med begrenset tid. Den øveoppgaven skal gi elevene en følelse av hvor lenge ett minutt varer.

Rettemal/fasit Mønster eller modell som viser læreren hva som er riktige svar på oppgavene. For den som kan førstespråket, vil svarene stort sett gi seg selv, bortsett fra svarene på bokstavediktaten.

Standardavvik Et statistisk mål som sier noe om hvor stor spredning eller forskjell det er på elevenes resultater.

Standardisering Noe en gjør ut fra teorier i statistikk for å kvalitetssikre prøvene. En standardisering innebærer at man kan sammenligne elever som tar prøven, med de elevene som først har vært med i utarbeidingen av den. En sier at de elevene som er valgt først, i det en kaller utvalget, representerer de elevene som skal prøves eller testes etterpå. Det er for at elevene i utvalget ikke skal være spesielle (ekstra rike, ekstra fattige, ekstra ukonsentrerte osv). Er elevene i utvalget for spesielle, kaller en utvalget skeivt. Vanligvis skal elevene i utvalget velges ut på en statistisk riktig måte (tilfeldig). Det bør også være mange nok elever i utvalget. Kartleggingsprøvene på norsk (Læringssentret, 1997 og 2001) er standardiserte.

Spesifikk Særegen eller typisk (som ikke henger sammen med andre ting).

Tiltak Er definert i heftet: Tiltak og idéer. Det handler om det en kan gjøre, eller gjør, for å hjelpe elevene. ‘Å taka til’ betyr ‘å begynne’ på norsk. Det vises også til Hauge (2004) og Bøyesen (2004 og 2005) for generelle pedagogiske tiltak.

Fasiter (Rettemaler) 2. trinn

Delprøve 1. Bokstavdiktat

A	E	A	I
J	L	R	N

1	B	T	P	D
2	K	G	Z	H
3	C	S	Š	Z
4	B	F	W	V
5	B	P	D	G
6	I	J	U	L
7	Š	Z	S	Ž
8	B	N	V	M
9	O	U	T	G
10	A	M	N	Z
11	P	B	F	T
12	E	U	O	I
13	D	L	H	T
14	F	G	P	K
15	J	D	R	L
16	U	È	I	Y
17	C	Z	Č	Ž
18	Y	Ù	O	A
19	C	S	Ž	Š
20	S	Ž	Š	F

Delprøve 2. Å skrive den første bokstaven i et ord

- namas hus n
- kelis kne k
- 1. pilis borg p
- 2. durys dør d
- 3. lova seng l
- 4. sofa sofa s
- 5. voras edderkopp v
- 6. ratas hjul r
- 7. burna munn b
- 8. gulbė svane g
- 9. tortas kake t
- 10. meška bjørn m
- 11. žuvis fisk ž
- 12. širdis hjerte š

Delprøve 4. Å skrive den siste bokstaven i et ord

- antis and s
- rožė rose ě
- 1. durys dør d
- 2. burna munn a
- 3. saulė sol ě
- 4. kelias vei s
- 5. vonia badekar a
- 6. lenta tavle a
- 7. vazos vase s
- 8. batai sko ai/i
- 9. medis tre s
- 10. šakutė gaffel ě
- 11. kibiras bømte s
- 12. knyga bok a

Fasit Ordlesing Litauisk

Delprøve 5. Ord til bilde

Øveoppgaver

A	krepšys veske	pėda fot	butelis flaske	batai sko
B	ūsai bart	varlė frosk	gyvatė slange	vartai port

Delprøven

1	gėlė blomst	debesis sky	žuvis fisk	paukštis fugl
2	pinigai penger	katinas katt	šuo hund	knyga bok
3	kibiras bøtte	puodelis kopp/krus	kėdė stol	lentelė bord
4	ranka hånd	avis sau	višta høne	žvaigždė stjerne
5	langas vindu	šluota kost	lempa lampe	lova seng

6	pelė mus	katinas katt	muilas såpe	raktas nøkkel
7	peilis kniv	nosis nese	burna munn	šakutė gaffel
8	ragas horn	arklys hest	aligatorius alligator	ratas hjul
9	pirštas finger	pėda fot	pilis borg	palapinė telt
10	akiniai briller	laužas bål	akis øye	popieriaus lapas ark
11	kelias vei	galva hode	automobilis bil	medis tre
12	viryklė ovn/komfyr	ledai iskrem	obuolys eple	šaldytuvus kjøleskap

13	knyga bok	virvė tau	žvaigždė stjerne	mėnuo måne
14	paukštis fugl	mėnuo måne	žuvis fisk	ausis øre
15	namas hus	tiltas bro	bangla bølge	balionas ballong
16	keleiviai passasjer	skėtis paraply	sofa sofa	saulė sol
17	lėktuvas fly	morka gulrot	laivas skip	kriaušė pære
18	saulė sol	paukštis fugl	mergaitė jente	debesis sky
19	šakutė gaffel	peilis kniv	arklys hest	tortas bløtkake
20	vėliava flagg	žirklys saks	popieriaus lapas ark	automobilis bil

Delprøve 6. Bilde til ord

Øveoppgavene

a	mūras mur	šuo hund	musė flue	mėnuo måne
b	kelias vei	karvė ku	pelė mus	karalius konge

Delprøven

1	varlė frosk	lėlė dukke/dokke	pelė mus	karvė ku
2	lova seng	žirafa sjiraff	šuo hund	sofa sofa
3	žąsis gås	antis sau/lam	akis øye	kelis kne
4	ragas horn	ratas hjul	nagas negl	raktas nøkkel
5	sala øy	saulė sol	gėlė blomst	ausis øre
6	širdis hjerte	kelis kne	pilis borg	žuvis fisk
7	durys dør	duona brød	mūras mur	gaidys hane
8	raktas nøkkel	ranka hånd	kardas sverd	ratas sirkel
9	muilas såpe/sepe	musė flue	burna munn	mūras mur
10	langas tavle	nagas negl	nosis nese	penalas pennal
11	adata nål	namas hus	dovana gave	povas påfugl
12	bananas banan	banga bølge	nagas negl	krabas krabbe
13	tvora gjerde	voras frosk	ratas sirkel	pomidoras tomat

14	liūtas løve	lizdas reir	raštas stokk	lietus regn
15	bulvé potet	raitelis rytter	butelis flaske	būgnai trommer
16	raštas stokk	raktas nøkkel	drakonas drage	ratas hjul
17	asilas esel	medis tre	žąsis gås	širdis hjerte
18	laivas skip	laužas bål	langas vindu	tigras tiger
19	pyragas terte/kake	agurkas agurk	ragas horn	gulbé hode
20	ūsai bart	žaibas lyn	šaukštas skje	žaidimai leker (subst)
21	drugelis sommerfugl	butelis flaske	kelis kne	durys dør

Fasit og oversettelser for prøver på 3. trinn

Delprøve 1. Ordkjeder

Litauisk

Norsk

• musė knyga krabas	flue bok krabbe
• laiptai ugnis ožka	trapp flamme geit
• kelis ledai lizdas	kne iskrem reir
1. butelis voras lėlė	flaske edderkopp dukke
2. bananas akis batai	banan øye sko
3. antis fleita banga	and fløyte bølge
4. pinigai varlė slyva	penger frosk plomme
5. širdis namas kišenė	hjerter hus lomme
6. pelė dantis vaza	mus tann vase
7. nosis tiltas nagas	nese bro negl
8. vartai durys avis	port dør sau/lam
9. mėnuo sala peilis	måne øy kniv
10. saulė sofa povas	sol sofa påfugl
11. barzda bulvė galva	skjegg potet hode
12. šuo pilis ausis	hund borg øre
13. upė lempa vyras	elv lampe mann
14. karvė lenta medis	ku tavle tre
15. kėdė duona žemė	stol brød jjord
16. gulbė muilas morka	svane sepe/såpe gulrot
17. virvė lova ratas	tau seng hjul
18. vanduo tvora višta	vann gjerde høne
19. gėlė baldai blynas	blomst møbler pannekake
20. meška strėlė asilas	bjørn pil esel
21. būgnai tigras kelnės	trommer tiger bukse
22. lėkštė sniegas mūras	tallerken snø mur
23. kibiras žuvis kelias	bøtte fisk vei
24. laužas žirafa langas	bål sjiraff vindu

Delprøve 2. Setninger

- A Marija tegner.
B Her ser du to mus.
-

- 1 Laima løper.
- 2 Vitas skriver i en bok.
- 3 Her er tre epler.
- 4 Rita sitter på en hest.
- 5 I butikken er det mange fugler.
- 6 Dette er to fine fisker.
- 7 Skoen er ødelagt.
- 8 Rasa hjelper far med å bake en kake.
- 9 Jonas takker for en fin presang.
- 10 Det er morgen og alle elevene går til skolen.
- 11 Saulius kom aller først til bussen.
- 12 Grįžusi liker å spise når hun kommer hjem fra skolen.
- 13 Fuglene fløy tvers over vannet.
- 14 Hunden hoppet høyt opp i lufta.
- 15 Det kom så mye regn at det ble en elv i gaten.
- 16 Alle elevene i klassen fikk hver sin iskrem.

Delprøve 3. Gåter

A Jeg vokser på bakken. Jeg har grønne blader. Jeg er en...

- 1 Jeg liker å være ute om natten. Jeg kan fange mus. Jeg er en...
- 2 Alle som bruker meg, må være forsiktige. Jeg brukes til å skjære ting med. Jeg er en...
- 3 Du kan bruke meg når det regner. Da blir du ikke så våt. Jeg er en...
- 4 Fargen min er gul eller grønn. Du kan spise meg, men ikke skallet mitt. Jeg er en ...
- 5 Barn kan sitte på meg. Hvis noen dytter meg, kan jeg svinge fram og tilbake. Jeg er en..
- 6 Jeg viser filmer og nyheter. Du kan slå meg av eller på. Jeg er en...
- 7 Når folk skal ut og reise, kan de bruke meg. Jeg kjører på veien. Jeg er en..
- 8 Du kan lese i meg. Jeg blir kastet når alle er ferdig med meg. Jeg er en...
- 9 Når det er natt, kan du ofte se meg. Jeg lyser og kan bli stor og rund eller smal og tynn. Jeg er ...

Delprøve 4. Instruksjonsoppgave. Fargelegging

Marija spiser kake. Kjolen hennes er blå, og hatten hennes rød.

Tomas drikker grønn brus og har gul hatt. Buksa hans er blå. Rūta har på seg en buksedrakt med den samme fargen som brusen til Tomas. Kronen på hodet hennes er rød, akkurat som skoene hennes.

En ballong ser ut som et hjerte og er gul. En annen ballong ser ut som en måne og er blå. Den runde ballongen har grønn farge.

Registreringsskjema for en elev, 2. klassetrinn, estimerte verdier⁹ for litauisk

Navn:

Klasse:

Skole

Delprøver	Antall oppgaver	Estimert grense for bekymring	Elevens skåre
Bokstavdiktat	20	16	
feiltyper:			
Skrive første bokstav	12	7	
feiltyper:			
Koble store og små bokstaver	16	10	
feil/forvekslinger			
Skrive siste bokstav	12	6	
feil/forvekslinger:			
Ordlesing, ord til bilde	20	12	
forvekslinger			
Ordlesing, bilde til ord	21	11	
forvekslinger:			
Vurdering av arbeidet med prøven:	blid	nøytral	sur

Registreringsskjema for 3. klasse en elev, estimert

Navn:

Klasse:

Skole

Delprøver	Antall oppgaver	Estimert bekymringsgrense	Elevens skåre
Ordkjeder	24	10	
Setninger	16	12	
Gåter	9	5	
Fargelegging	9	5	
Vurdering av arbeidet med prøven	Blid	Nøytral	Sur

⁹ Prøven må piloteres bedre.

Registreringsskjema for en elevgruppe, 2 klasse.

Elevers navn/nr	Bokstav diktat	Skrive første bokstav	Koble bokstaver	Skrive siste bokstav	Ord til bilde	Bilde til ord	Elevers vurdering

Registreringsskjema for en elevgruppe, 3 klasse.

Elevers navn/nr	Ordkjeder	Setningslesing	Gåter	Fargelegging	Elevers vurdering

Veiledende grenser for språkene i kartleggingsprøvene

Som nevnt er grensene i disse kartleggingsprøvene bare veiledende, og de må ikke brukes mekanisk. Læreren bør i tillegg også bruke sitt skjønn i forhold til hva som er rimelig å forvente av en elev med elevens bakgrunn og undervisningserfaringer. Resultatene på kartleggingsprøvene må også settes i sammenheng med andre eksempler på og erfaringer med elevens lesing og skriving på morsmålet – og etter hvert – også majoritetsspråket. De veiledende grensene er beholdt for å sikre at ikke ferdighetene til flerspråklige elever som har vært en stund i innvandringslandet, blir overvurdert. Ferdighetene på minoritetsspråket er svært avhengige av stimulering. Ferdighetene vil variere mellom elevene og noen elever vil kunne ha relativt lave ferdigheter. Det er verd å merke seg at til og med for elever som tilhører språkgrupper som er kommet relativt nylig, men har fått leseopplæring i innvandringslandet, er ikke de gjennomsnittlige skårene på morsmålsprøvene like høy som de er for majoritets elever på tilsvarende prøver. Det er trolig fordi de flerspråklige elevene fra de ankommer innvandringslandet får færre timer med leseopplæring og mindre stimulering på morsmålet enn majoritets elevene får på majoritetsspråket. Samtidig må en være klar over at om elevene nettopp har innvandret, og har fått leseopplæring på morsmålet sitt i hjemlandet, er det rimeligere å bruke høyere bekymringsgrenser på morsmålsprøvene. De bør da settes omtrent som grensene for tilsvarende prøver for majoritets elevene.

Det som er felles for de fem første gruppene, er at en stor del av elevene var født i Norge. Det som ikke var likt for dem, var antallet timer de fikk til leseopplæring på morsmålet. Dette har en funnet at spiller en rolle for utviklingen av minoritetsspråket. Gruppene med tamil og tyrkisk i dette utvalget har fått relativt mange timer leseopplæring. De førstnevnte har fått privatundervisning i tillegg til den offentlige. Hvor stabile elevenes språkmiljø av morsmålsbrukere har også variert. I noen byer utgjør de tyrkisktalende språkbrukerne en relativt stabil språkgruppe, mens de albansk-, urdu (evt punjabi) og somali- talende er mer stabile i andre byer. Det har også vært variasjon mht lærerkompetanse og elev- og foreldrebakgrunn. Tre av de opprinnelige fem gruppene var barn av flyktninger (albansk- somali- og vietnamesisktalende), mens to av dem var barn av arbeidsmigranter (tyrkisk- og urdualende). Elever som har vært med på utprøving eller pilotering senere, var ikke å samme grad født i Norge. De kan imidlertid ha fått god stimulering på førstespråket (polsk) og ha startet en skolegang i hjemlandet, eller de kan ha vært uten skolegang og med traumatiske opplevelser bak seg (kurdisk og arabisk). De kan også ha et morsmål som bare har vært brukt muntlig, eller skriftspråket kan være relativt nytt og ikke standardisert (kurdisk). Alt dette slår sannsynligvis ut på resultatene for språkgruppene. Andre forhold gjelder som tidligere nevnt, hvordan skrivesystemene og språkene er bygget opp. Et lydrett rettskrivningssystem gjør det lettere både å lese og å skrive korrekt tidlig, mens det motsatte forsinker utviklingen noe. Dette siste ser ut til å slå ut for thai, vietnamesisk og språkene med arabisk skrift.

Når det gjelder de veiledende grensene som er satt for disse prøvene, har utgangspunktet vært å forsøke å lage prøver tilsvarende dem som finnes for majoritetsspråket norsk. Lesesenteret har laget slike prøver, og de ansvarlige der satte i sin tid en grense på 20% for å kunne gå videre og fange opp elever som kanskje har problemer med lesning og skriving. Rent teknisk innebærer dette at om en har en normalfordeling av resultater, vil ca 20% av resultatene ligge under en viss avstand fra gjennomsnittet. Statistisk sett bruker en da et standardavvik fra gjennomsnittet fordi en i en normalfordeling regner at ca 33% av resultatene ligger utenfor et standardavvik. De norske prøvene har imidlertid representative utvalg der en kan stole

på at elever som skårer under grensene, virkelig tilhører de 20% som skårer lavest. Prøvene på morsmål er ikke prøvd ut på representative utvalg, og en kan ikke i samme grad være trygg for at en grense på ett standardavvik gir de 20% som skårer lavest i populasjonen. Utvalgene er mindre og de er ikke trukket tilfeldig. Små utvalg gir ofte større spredning, i tillegg til at morsmålsferdigheter også ser ut til å variere mer blant flerspråklige elever enn enspråklige i innvandringslandet. De 5 første språkene har relativt store utvalg og resultatene hadde tilnærmet en normalfordeling, så her er det satt veiledende grenser ut fra fordelingene av resultater. For senere språk med stor spredning og store standardavvik, er standardavviket justert ut fra øvrige standardavvik, og for språk med tilsvarende skrift. Spredningen i resultater for språk som arabisk, persisk og sorani har vært stor, så her er standardavviket for urdu brukt som justering.

Bekymringsgrenser for språkgruppene på delprøvene for andre trinn

Språk	Bokstavdik	Skriv første bokstav	Koble tegn	Skriv siste bokstav	Ord til bilde	Bilde til ord
albansk	13	6	8	5	5	4
arabisk	13	5	7	2	1	3
badini/kurmanci	13	7	10	5	8	8
persisk	13	5	7	3	6	3
polsk	16	7	10	6	12	11
russisk	16	7	12	4	10	3
somali	13	5	7	4	4	3
sorani	13	5	7	2	3	3
spansk	14	6	7	6	8	9
tamil	16	7	9	5	10	8
thai	15	5	9	1	2	2
tyrkisk	13	7	10	5	8	8
urdu	13	5	7	2	2	2
vietnamesisk	15	6	10	3	3	3

Flytende grenser alle elever	13-16	5-7	7-12	1-6	1-12	2-11
for elever med språk med latinsk skrift	13-16	5-7	7-10	3-6	3-12	3-11
for e. med språk med kyrillisk skrift	16	7	12	4	10	3
for elever med språk med arabisk skrift	13	5	7	2-3	1-6	2-3
for elever med språk med abugidaer	15-16	5-7	9	5-1	2-10	2-8

Bekymringsgrenser for alle språkgruppene på delprøvene for tredje trinn

Språk	ordkjeder	setninger	gåter	instruksjon
albansk		9	1	2
arabisk		5	1	1
badini/kurmanci		5	1	2
persisk		6	3	3
polsk	10	12	5	6
russisk	10	12	4	4
somali		6	1	1
sorani		5	1	1
spansk		9	3	3
tamil	7	7	3	3
thai		7	3	3
tyrkisk		11	4	4
urdu		5	1	1
vietnamesisk		8	2	2

Flytende grenser prøven for 3. trinn		5-12	1-5	1-6
--	--	------	-----	-----

Språk med latinsk skrift	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
albansk	13	6	8	5	5	4
badini/kurmanci	13	7	10	5	8	8
bosnisk						
polsk	16	7	10	6	12	11
litauisk						
somali	13	5	7	4	4	3
spansk	14	6	7	6	8	9
tyrkisk	13	7	10	5	8	8
vietnamesisk	15	6	10	3	3	3

Språk med kyrillisk skrift	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
russisk	16	7	12	4	10	3

Språk med arabisk skrift	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
arabisk	13	5	7	2	1	3
persisk	13	5	7	3	6	3
sorani	13	5	7	2	3	3
urdu	13	5	7	2	2	2

Språk med abugidaer	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
tamil	16	7	9	5	10	8
thai	15	5	9	1	2	2
tigrinja						

Litteratur og nettadresser

<http://nafo.hioa.no/>

En kan lese mer om leseprøvene, ikke minst under NAFOs sider

<http://nafo.hioa.no/grunnskole/kartleggingsverktøy/>

Kartlegging av leseferdighet på morsmål

<http://nafo.hioa.no/grunnskole/kartleggingsverktøy/kartleggingsprover-pa-morsmal/>

På den siste lenken kan en lenke seg videre til en kort presentasjon av leseprøvene, så vel som en artikkel om dem.

Utdanningsdirektoratet har bidratt til læremidler for elever fra språklige minoriteter, blant annet til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Her er en lenke til forsiden. Om en går videre til læremidler for morsmålsopplæring, finnes det blant annet en lenke til et leseverk på litauisk:

<http://mino.udir.no/id/1194.0>

TEMA MORMSMÅL har en redaksjon for litauisk på sine sider:

<http://www.morsmal.no/lt/>

Her finnes spennende forslag til opplegg fra lærere på litauisk.

Kilder og litteraturhenvisninger:

Kartlegging av leseferdighet 2.klasse. Læringssenteret 2001.

Kartlegging av leseferdighet 3.klasse. Læringssenteret 1997.

Kartlegging av leseferdighet. Lærerveiledning for 2.klasse. Lærerveiledning for 3.klasse. Idéhefte for 2. og 3. klasse. Læringssenteret 2001.

Bøyesen, L. 1999: En kort oversikt over albansk, arabisk, somali, tyrkisk, urdu og vietnamesisk. I: Hauge, A. M.: Lærerveiledning småskolen. Generell del. Norsk som andrespråk for språklige minoriteter. Oslo: Cappelen.

Bøyesen, L. 2001: Tosprogede elever og dysleksi. Nyt om ordblindhed nr. 29 december 2001. Artikkel på <http://www.dvo.dk/> under lenken: Hva laver vi og så: Nyhedsbrev.

Bøyesen, L 2002: Kartleggingsprøver på forskjellige minoritetsspråk i Norge. Artikkel på Skolenettet under Språklige minoriteter (www.skolenettet.no/sprakmin/) og så linken Artikler. Revidert artikkel legges ut: februar 2005

- Bøyesen, L. 2003: Lesing på to språk. En undersøkelse av tyrkisk-norske grunnskoleelevers lesing det siste året av mellomtrinnet. HiO rapport 2003 nr 24, kan bestilles via HiOs nettbokhandel.
- Bøyesen, L. 2004. Begynneropplæring i lesing og skriving for minoritetselever. Noa-nett, Cappelen; <http://noa.cappelen.no/>
- Bøyesen, L. 2005: Lese- og skriveopplæring når norsk er andrespråk. I: Leik og Læring. Grunnleggjande lese- og skriveopplæring på 1. trinn. Lesesenteret. Universitetet i Stavanger.
- Bøyesen, L. 2006: Kartlegging og utredning - sikring eller marginalisering? I: Brock-Utne, B og Bøyesen, L (red.): Å greie seg i utdanningssystemet i nord og i sør. Innføring i flerkulturell og komparativ pedagogikk samt området utdanning – utvikling. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bøyesen, L. 2008a: Flerspråklighet og lese- og skrivevansker. I: Bjar, L. (red.): Det er språket som bestemmer! Læring og språkutvikling i grunnskolen. Landslaget for norskundervisning: Fagbokforlaget.
- Bøyesen, Liv, 2008b. Systematisk lærersamarbeid om fagopplæring og lese- og skriveopplæring. I: Aamodt, Sigrun og An-Magritt Hauge (red.) *Familielæring og andre modeller innenfor flerkulturelt pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bøyesen, Liv, 2008c. Lesing og leseproblemer innen forskjellige ortografier, kartlegging og vurdering av flerspråklige elever. I: NOA, norsk som andrespråk. S32-54, Oslo: Novus forlag.
- Bøyesen, Liv, 2009. Mangfold i språk og tekst. Leseopplæring i et flerspråklig perspektiv. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger. Kan lastes ned fra Lesesenterets sider:
http://lesesenteret.uis.no/getfile.php/Lesesenteret/B%C3%B8ker%20og%20hefter/pdf/utgaver/UIS_Mangfold_Spr%C3%A5k_Tekst_web.pdf
- Bøyesen, Liv 2010: Lesing i alle fag for flerspråklige elever. I: Fagbok i bruk i alle fag i videregående. Lesesenteret og Utdanningsdirektoratet:
http://lesesenteret.uis.no/getfile.php/Lesesenteret/B%C3%B8ker%20og%20hefter/pdf/utgaver/UIS_Fagbok_i_bruk_VGS_web.pdf
- Bøyesen 2014: Betydningen av morsmålsferdigheter og sammenhengen mellom første- og andrespråk. Norsk Pedagogisk Tidsskrift 04/2014. s. Universitetsforlaget.
<http://nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2014/04/Betydningen-av-morsmålsferdigheter.-Bøyesen-2014.pdf>
- Ehri, L. 1998: Research on reading to read and spell: A personal-historical perspective. Scientific studies of reading, 2 (2), 97-114.
- Elbro, C. 1990: Differences in Dyslexia. Copenhagen: Munksgaard.
- Geva, E. og Siegel, L. S. 2000: Orthographic and cognitive factors in the concurrent development of basic reading skills in two languages. I: Reading and Writing. An interdisciplinary journal. Vol. 12. Dordrecht: Kluwer. s. 1-30.
- Hauge, AM: 2004: Den felleskulturelle skolen. Om arbeid i språklig og kulturelt mangfold. Universitetsforlaget.
- Husby, O. 1991: Vietnamesisk grammatikk. En innføring i vietnamesisk grammatikk sett med norske øyne. Trondheim: Friundervisningen forlag.
- Husby, O. og Silva, E. 1992: Tamilsk grammatikk. Trondheim: Friundervisningen forlag.
- Høien, T. 1999: Theories of Deficits in Dyslexia. I: Lundberg, I., Tønnesen, F. E. og Austad, I. (red): Dyslexia: Advances in Theory and Practice. Neuropsychology and Cognition. Vol. 16. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

- Høien, T. og Lundberg, I. (red) 2000: Dyslexia: From Theory to Intervention. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Liberman, A. M. 1997: How Theories of Speech Affect Research in Reading and Writing. I: Blachman, B. A. (red): Foundations of Reading Acquisition and Dyslexia. Implications for Early Intervention. N. J: Lawrence Erlbaum Ass.
- LS og SLF 2002: Veiledning for prøvene "Kartlegging av leseferdighet" brukt overfor elever med norsk som andrespråk 2. 3. 5. og 7. trinn: <http://ressursbanken.ls.no/kartlegging/>
- Oftedal, M. P. 2000: Diagnostisering av ordavkodingsvansker: En prosessanalytisk tilnærmingstype. Avhandling fremlagt for dr. philos-graden ved Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen.
- Snowling, M. og Nation, K. 1997: Language, Phonology and Learning to Read. I: Snowling, M. og Hulme, C. (red): Dyslexia: Biology, Cognition and Intervention. London: Whurr.
- Szczerbiński, Martin (2003): Dyslexia in Polish. I: Goulandris Nata (red) & Snowling, Margaret (konsulent i dysleksi): Dyslexia in different languages. Cross linguistic comparisons. London: Whurr.
- En kan lese mer om det litauiske alfabetet og rettskrivingssystemet, i tillegg til lydsystemet (fonologien) her
<http://omniglot.com/writing/lithuanian.htm>
http://en.wikipedia.org/wiki/Lithuanian_language#Orthography
http://en.wikipedia.org/wiki/Lithuanian_phonology

